

2014

KRİMİNALİSTİKA: 100 SUAL 100 CAVAB



**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
POLİS AKADEMİYASI**

**KRİMİNALİSTİKA:
100 SUAL 100 CAVAB
DƏRS VƏSAİTİ**

**Azərbaycan Respublikası
təhsil nazirinin 28 fevral
2014-cü il tarixli 256 nömrəli
əmri ilə dərs vəsait kimi
təsdiq edilmişdir**

Bakı 2014

Dərs vəsaiti Polis Akademiyasının «Kriminalistika» kafedrasında hazırlanmışdır.

Müəlliflər: Polis Akademiyasının “Kriminalistika” kafedrasının rəisi, polis polkovniki, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru **Allahverdi Mahmudov**, baş müəllim, polis polkovnik-leytenantı **Ələkbər Allahverdiyev** və müəllim, polis polkovnik-leytenantı **Rasim İsaqov**.

Redaktor: Polis Akademiyasının rəisi, polis general-mayoru, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru **Nazim Əliyev**

Rəy verənlər: Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının «Dövlət idarəçiliyinin hüquqi təminatı» kafedrasının baş müəllimi, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru **Asif Qədirov**

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Ədliyyə Akademiyasının «Cinayət prosesi, kriminalistika və məhkəmə ekspertizası» kafedrasının baş müəllimi, kiçik ədliyyə müşaviri, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru **Mətanət Əsgərova**

DİN-in Polis Akademiyasının «Cinayət prosesi» kafedrasının rəisi, polis polkovniki, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru **Səyyad Ağayev**

DİN-in Polis Akademiyasının «Cinayət hüququ» kafedrasının baş müəllimi, polis polkovnik-leytenantı, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru **İmrəli Məmmədli**

M Ü N D Ə R İ C A T

Ön söz.....	6
Kriminalistika elmi tədris fənni kimi.....	8
Kriminalistik eyniləşdirmə.....	9
Kriminalistik texnikanın ümumi müddəaları.....	10
Kriminalistik fotoqrafiya, video və səs yazma.....	14
Kriminalistik izşünaslıq (trasologiya).....	15
Kriminalistik silahşünaslıq.....	20
Yazının və sənədlərin kriminalistik tədqiqatı.....	23
Zahiri əlamətlərinə görə şəxsin kriminalistik eyniləşdirilməsi.....	25
Kriminalistik fəaliyyətin məlumat-sorğu təminatı.....	26
Kriminalistik taktikanın əsasları.....	27
Kriminalistik fərziyyələr, ibtidai araşdırmanın təşkili və planlaşdırılması.....	31
İbtidai istintaq zamanı müstəntiqin əməliyyat-axtarış orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəsinin və xüsusi biliklərdən istifadə edilməsinin əsasları.....	33
İstintaq baxışı taktikası.....	34
Axtarış, götürmə və tutulma taktikası.....	42
Dindirmə taktikası.....	46
İfadənin yerində yoxlanılması taktikası.....	49
İstintaq eksperimenti taktikası.....	50
Tanınma üçün təqdim etmə taktikası.....	53
Ayrı-ayrı növ cinayətlərin araşdırılmasının kriminalistik metodikasının ümumi müddəaları.....	54
Müştəşkil cinayətkar qruplar tərəfindən törədilmiş cinayətlərin araşdırma metodikasının əsasları.....	56
Heyat və sağlamlıq əleyhinə olan cinayətlərin araşdırma metodikası.....	58
Cinsi cinayətlərin araşdırma metodikası.....	62
Adam oğurluğu və hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətlərinin araşdırma metodikası.....	64
Mənimsəmə, israf etmə və dələduzluq cinayətlərinin araşdırma metodikası.....	67
Oğurluq, soyğunçuluq və quldurluğun araşdırma metodikası.....	72
İqtisadi fəaliyyət sahəsində olan jinayətlərin araşdırma metodikası.....	74
Terror xarakterli cinayətlərin ibtidai araşdırma metodikası.....	76
Xuliqanlıq və kütləvi iğtişaşların araşdırma metodikası.....	79
İstehsalat təhlükəsizliyi, əməyin texniki təhlükəsizliyi qaydalarının və yanğın təhlükəsizliyi qaydalarının tələblərinin cinayətkarına pozulmasının araşdırma metodikası.....	81

Narkotik vasitələr və psixotrop maddələrlə bağlı cinayətlərin araşdırma metodikası.....	85
Ekoloji cinayətlərin araşdırma metodikası.	88
Herəkət təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə olan cinayətlərin araşdırma metodikası.	95
Kompüter informasiya sahəsində cinayətlərin araşdırma metodikası.....	96
Rüşvətçorluğun və korrupsiyanın araşdırma metodikası.	101
İstifadə olunmuş ədəbiyyat.....	102

ÖN SÖZ

Cinayətkarlıqla mübarizə sahəsində hüquq-mühafizə orqanlarının yüksək biliyə, bacarıq və vərdişlərə malik ixtisaslı kadrlarla təmin edilməsində kriminalistika elminin rolu danılmazdır. Bu sahədə dərslərin, dərslər vəsaitlərinin, monoqrafiyaların, tədris -metodik vəsaitlərin hazırlanması, həmçinin mövcud problemlərlə bağlı tədqiqatların aparılması kriminalistika elminin daha dərinə öyrənilməsinə və mənimsənilməsinə şərait yaradacaqdır. Bu baxımdan «Kriminalistika» kafedrasında hazırlanmış «Kriminalistika: 100 sual 100 cavab» adlı dərslər vəsaiti tədris proqramına daxil olan mövzular üzrə suallar və cavablar formasında tərtib edilmişdir. Vəsait kriminalistika elminin sistemini əhatə edən kriminalistik nəzəriyyə, kriminalistik texnika, kriminalistik taktika və kriminalistik metodika hissələrini əhatə edir. Həmin hissələrə daxil olan mövzuların əsas məqamları suallar və cavablar formasında tərtib edilmişdir. Həmçinin vəsaitdə əks olunan suallar və cavablar fənnin nəzəri və təcrübi aspektlərini özündə əks etdirir. Vəsaitdə kriminalistika elminin metodları, eyniləşdirmənin elmi əsasları, məhkəmə fotoqrafiyası, video və səs yazma, kriminalistik texnikanın sistemə daxil olan ayrı-ayrı sahələrin elmi əsasları, həmçinin bəzi maddi sübutların əl-barmaq, ayaq, sındırma alət və vasitələri izlərinin, odlu silah, giliz və güllə, atəş, qan və digər bioloji xarakterli izlərin

aşkar edilməsində, qeyd olunmasında istifadə olunan kriminalistik üsul və metodlar, eyni zamanda istintaq hərəkətlərinin taktiki və psixoloji aspektləri geniş şəkildə suallara daxil edilmişdir. Vəsaitdə ayrı-ayrı növ cinayətlərin araşdırma metodikasının mahiyyəti, prinsipləri, növündən asılı olaraq mövcud istintaq şəraitləri, onların keçirilməsi xüsusiyyətləri, sübut edilməli halların dairəsi və digər məsələlər də suallara daxil edilmişdir.

Müdavim və dinləyicilər «Kriminaldistika» fənnindən seminar və imtahanlara hazırlaşarkən vəsaitdən geniş istifadə edə bilərlər.

Sual 1. Kriminalistikanın anlayışı sistemi, metodları və vəzifələri

Cavab: Kriminalistika - baş vermiş cinayət hadisəsinin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla onun istintaqı, açılması və qarşısının alınması məqsədilə həmin cinayəti xarakterizə edən və məlumat daşıyıcılarında əks olunan maddi və digər izlərin əmələ gəlmə mexanizminin qanunauyğunluqlarını müəyyən etməklə, eyni zamanda cinayət-prosessual qanunvericiliyin normalarına riayət etməklə onların aşkar edilməsi, götürülməsi və rəsmiləşdirilməsində istifadə edilən texniki vasitələr, taktiki üsul və metodlar haqqında elmdir.

Kriminalistika elminin sistemi:

- Kriminalistikanın ümumi nəzəriyyəsi.
- Kriminalistik texnika.
- Kriminalistik taktika.
- Ayrı-ayrı növ cinayətlərin araşdırma metodikası (kriminalistik metodika).

Kriminalistikanın vəzifələri:

Ümumi vəzifələr:

- cinayətlərin tez və tam açılması, cinayət işi üzrə bütün halların müəyyən edilməsi və cinayət törətmiş şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinə spesifik vasitələr, üsullar və metodlarla kömək göstərmək;
- cinayətlərin qarşısının alınmasına spesifik vasitələr, üsullar və metodlarla kömək göstərmək.

Xüsusi vəzifələr:

- kriminalistikanın predmetinə aid olan obyektiv həqiqətin qanunauyğunluqlarının gələcəkdə də dərk edilməsi;

- cinayətlərin açılması və araşdırılmasının mövcud vasitə, üsul və metodların təkmilləşdirilməsi və yenilərin yaradılması;
- cinayətlərin qarşısının alınmasının mövcud vasitə, üsul və metodlarının təkmilləşdirilməsi və yenilərin yaradılması.

Kriminalistikanın metodları:

- **ümumi metodlar:** tədqiq etmə;- ölçmə;- təsvir etmə;- müqayisə etmə;- eksperiment;
- **xüsusi metodlar:** - sırf kriminalistik (texniki kriminalistik; struktur kriminalistik) ;
- **digər elmlərdən alınan metodlar.**

Sual 2.Kriminalistik eyniləşdirmənin anlayışı və mərhələləri.

Cavab: Kriminalistik eyniləşdirmə – araşdırılan hadisənin hazırlanması, törədilməsi, gizlədilməsi zamanı maddi aləmin obyektlərinin şəraitlə və digər obyektlərlə qarşılıqlı təsiri nəticəsində yaranmış əkslərin uyğunlaşdırılması məqsədi ilə istifadə olunan prinsiplər, elmi əsaslandırılmış metodlar və vasitələr sistemində deyildir.

Kriminalistik eyniləşdirmənin mərhələləri.

- eyniləşdirmənin məqsədinin müyyən edilməsi və tədqiqata hazırlıq;
- eyniləşdirmə obyektlərinin ayrılıqda tədqiqi;
- müqayisəli tədqiqat;
- müqayisəli tədqiqatın nəticələrinin qiymətləndirilməsi.

Sual 3. Kriminalistik texnikanın anlayışı və sistemi.

Cavab: *Kriminalistik texnika* – kriminalistikanın bir hissəsi olub cinayət mühakimə icraatında maddi sübutların yığılması və tədqiqi üçün, həmçinin cinayətlərin açılması və qarşısının alınması ilə bağlı digər tədbirlərin həyata keçirilməsində istifadə olunan texniki vasitələr, üsullar və metodlar sisteminə deyilir.

Kriminalistik texnikanın sistemə aiddir:

- 1.Ümumi müddəalar hansı ki, kriminalistik texnikanın sistemini onun vəzifələrini, kriminalistik texnikanın tətbiq edilməsinin elmi və hüquqi əsaslarını, texniki kriminalistik vasitələrin ümumi xarakteristikası barədə məlumatları özündə birləşdirir;
- 2.Kriminalistik fotoqrafiya,video və səsyazma;
- 3.Trasologiya (kriminalistik izşunaslıq);
- 4.Odlu silahların, döyüş sürsatlarının,soyuq silahların,partlayıcı qurğuların və onların tətbiqi izlərinin kriminalistik tədqiqi;
- 5.Sənədlərin kriminalistik tədqiqi (məhkəmə xəşunaslıq, məhkəmə müəllifşunaslıq,sənədlərin texniki– kriminalistik tədqiqi;
- 6.Kriminalistik qabitoskopiya (insanın zahiri əlamətlərinin tədqiqi);
- 7.Kriminalistik qeydiyyat;
- 8.Kriminalistik odorologiya
- 9.Kriminalistik fonoskopiya;
10. Material maddə və məmulatların kriminalistik tədqiqi;

**Sual 4. Texniki-kriminalistik vasitələrin
təsnifatı,
tətbiq edilməsinin prinsipləri və hüquqi
əsasları.**

Cavab: *Texniki-kriminalistik vasitələrin təsnifatı*

müxtəlif əsaslara görə aparılır:

1. Mənşəyinə görə;
2. Tətbiq edən subyektə görə;
3. Təyinatına görə.

A.İ.Vinberq və V.P.Kolmakov mənşəyinə görə texniki-kriminalistik vasitələri 3 növə bölürlər:

a) xüsusi kriminalistik məqsədlər üçün hazırlanmış (daktiloskopiya üçün hazırlanmış vasitələr, səyyar kriminalistik laboratoriyalar və s.);

b) kriminalistik məqsədlərin həyata keçirilməsinə uyğunlaşdırılmış (fotoaparalar, müxtəlif mikroskoplar və alətlər);

c) universal texniki-kriminalistik vasitələr.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, kriminalistik texnikanın tətbiqi cinayətlərin açılması və istintaqı ilə yanaşı, həm də onların qarşısının alınmasında da mühüm rol oynayır. Profilaktik tədbirlər həm də cinayətin törədilməsinə şərait yaradan halların aşkar edilməsi və qarşısının alınmasına və aradan qaldırılmasına yönəlmişdir. Məsələn, pul əskinalarının və qiymətli kağızların saxta yolla hazırlanması cinayətlərinin çoxalması ilə əlaqədar kriminalistlər tərəfindən təklif edilmiş: kağızın tərkibinə xüsusi boyaların daxil edilməsi, banklarda

rekvizitlərin, müdafiə torlarının olması həmin saxtalaşdırmanın aşkar edilməsinə kömək edir.

Texniki-kriminalistik vasitələrin ekspert-kriminalistlər tərəfindən laboratoriya tədqiqatlarında istifadə edilərək, istintaq üçün əhəmiyyət kəsb edən çoxsaylı məsələləri həll etmələri danılmazdır.

Söz yox ki, cinayətkarlar zaman keçdikcə cinayətləri törətmə üsul və vasitələrini dəyişirlər və bununla əlaqədar onlara qarşı mübarizə vasitələri də durmadan inkişaf edir, təkmilləşir. Məhz buna görə də kriminalistika elmi qarşısında duran mühüm məsələlərdən biri elmi-texniki üsul və vasitələrin profilaktika məqsədi ilə tətbiqi yollarının müasirləşdirilməsi və dərinləşdirilməsidir.

Professor N.A.Selivanov texniki-kriminalistik vasitələri iki əsas üzrə təsnif edir: mənşəyinə və təyinatına görə.

Mənşəyinə görə texniki-kriminalistik vasitələr 2 qrupa bölünür:

1. Xüsusi kriminalistik vəzifələrin həllinə uyğunlaşdırılmış ümumtexniki vasitələr (foto, kino, videoyazı, səsyazma və s. vasitələr);
2. Yalnız kriminalistik vəzifələrin həlli üçün nəzərdə tutulmuş vasitələr (kriminalistik təyinatlı xüsusi fotokameralar, əl izlərini aşkar edib götürmək üçün yod buxarı borusu və s.).

N.A.Selivanov texniki-kriminalistik vasitələri təyinatına görə də 2 qrupa bölür:

1. Müstəntiq və kriminalistlər üçün sübutların aşkar edilməsi, götürülməsi, qeyd edilməsi üçün nəzərdə tutulmuş texniki vasitələr (foto şəkilçəkmə, səsyazma, videoyazı aparatları və s.);

2. Maddi sübutların tədqiqində istifadə edilən texniki vasitələr (məhkəmə tədqiqat fotoqrafiyasının istifadə etdiyi üsul və vasitələr, analitik lüminessensiya lampaları, lupalar, mikroskoplar və s.).

Texniki - kriminalistik vasitələr onları tətbiq edən subyektlərə görə: müstəntiq və təhqiqatçı (istintaq çemodanı, fotoaparət, axtarış vasitələri və s.), mütəxəssis və ekspert tərəfindən (müxtəlif tədqiqat aparatları) istifadə olunan vasitələrə bölünürlər.

Təyinatına görə texniki - kriminalistik vasitələr aşağıdakılara bölünürlər:

1. Axtarıcı texniki - kriminalistik vasitələr;
2. Obyektlərin qeyd edilməsi və götürülməsində istifadə olunan texniki – kriminalistik vasitələr;
3. Obyektlərin tədqiq edilməsində istifadə olunan texniki - kriminalistik vasitələr ;

Sual 5. Maddi sübutların aşkar edilməsində istifadə olunan kriminalistik-texniki vasitələr
Cavab:

- işıqlandırıcı vasitələr;
- optik cihazlar;
- dəriüstü papilyar naxışların aşkar edilməsi üçün kriminalistik vasitələr ;
- axtarıcı texniki vasitələr;
- mikroobyektlərin aşkar edilməsi üçün istifadə olunan texniki –kriminalistik vasitələr;
- bioloji təbiətli obyektlərin tədqiqində istifadə olunan texniki-kriminalistik vasitələr;
- obyektin markirovkasının dəyişilməsinin aşkar edilməsində istifadə olunan vasitələr.

Sual 6. Kriminalistik (məhkəmə) fotoqrafiyanın anlayışı, prinsipləri, növləri və vəzifələri.

Cavab: *Kriminalistik fotoqrafiya* - kriminalistika texnikasının bir sahəsi olub, istintaqın qarşısında duran vəzifələri həll etmək məqsədilə obyektlərin, faktların əksini almaq, qeyd və tədqiq etmək üçün texniki vasitələrin və metodların tətbiq edilməsi haqqında elmi müddəalar sistemidir.

Kriminalistik fotoqrafiyanın prinsipləri:

- retuşun yol verilməməsi;
 - perspektiv ayrılığın mümkün qədər azaldılması ilə şəkillərin çıxarılması;
 - rəng ötürmələrinin maksimum saxlanması;
 - fotoşəkillərə görə çəkilmiş obyektlərin ölçüsünü müəyyən etməyə və şəkilə görə ölçülməsinə imkan verən qaydalara əməl olunması;
- Fotoşəkilçəkmənin və onun çəkilmə şəraitinin mütləq qaydada sənədləşdirilərək qeyd olunması.

Kriminalistik fotoqrafiyanın növləri:

- Əksedici və tədqiqedici.

Əksedici şəkilçəkmənin metodları:

- 1)adi
- 2)panoram
- 3)stereo
- 4)ölçücü
- 5)tanınma
- 6)foto reproduksiya

Tədqiqedici şəkilçəkmənin metodları:

- mikro şəkilçəkmə;
- rəngləri fənləndirməklə şəkilçəkmə;
- infraqırmızı (ultrabənövşəyi) şualarla şəkilçəkmə;
- rentgen şualarını tətbiq etməklə şəkilçəkmə.

İstiqamətləndirici fotosəkil – hadisə yerinin onu əhatə edən sahə ilə birlikdə çəkilmiş fotosəkilinə deyilir.

İcmal fotosəkil – hadisə yerinin ətrafdakı sahədən təcrid olunmuş halda çəkilmiş şəkilinə deyilir.

Mərkəz (detal) fotosəkil – hadisə yerinin daha mühüm sahələrinin çəkilmiş fotosəkillərinə deyilir.

Müfəssəl fotosəkil – ətrafdakı predmetlərdən ayrılıqda, nisbətən kiçik olan əşya və bilavasitə izlərin çəkilmiş fotosəkillərinə deyilir.

Kriminalistik fotoqrafiyanın vəzifələri:

- faktların əyani və bilavasitə qavranılmasına imkan verir;
- şəraitin və obyektlərin bir-biri ilə qarşılıqlı münasibətlərini sonradan qavranılması üçün saxlayır;
- görünməyənləri və zəif görünənləri aşkar edir;
- müstəntiqin, ekspertin və hakimlərin tədqiqat fəaliyyətinin mərhələlərini qeyd edir;
- xəbərdaredici və tərbiyəedici funksiyaları icra edir.

Sual 7. Trasologiyanın anlayışı, izlərin əmələgəlmə mexanizmi və təsnifatı.

Cavab: *Trasologiya* – kriminalistika texnikasının mühüm sahələrindən biri olub, məhkəmə sübutlarını əldə etmək məqsədi ilə təbii və texniki

elmlərin nailiyyətlərindən istifadə edərək izlərin aşkar edilməsi, götürülməsi və tədqiqinin elmi-texniki üsul və vasitələrini müəyyən edir.

İzlərin əmələ gəlməsində iki obyekt iştirak edir:

- iz qoyan obyekt;
- üzərinə iz düşən obyekt.

Öz xarici səthinin quruluşunu başqa səthə köçürən obyektə iz qoyan obyekt, səthinə iz düşən obyektə isə üzərinə iz düşən obyekt deyilir.

– **Statik izlər**- iki obyekt, yəni iz qoyan və üzərinə iz düşən obyekt təmasda olduğu anda hərəkətdə olmadıqda, yəni iz əmələ gələrkən hərəkət kəsildiyi hallarda əmələ gəlir.

– **Dinamik izlər** -İzin əmələ gəlməsində iştirak edən obyektlərin hər ikisinin, yaxud birinin hərəkətdə olması prosesində əmələ gələn izlərə deyilir.

– **Səthi izlər** -Təmasda olan iki obyektin qarşılıqlı təsiri nəticəsində hərəkət dayandıqda əmələ gələn izlərə deyilir. Onlarda iki qrupa bölünür: keçən və köçürülən.

– **Həcmi izlər** üzərinə iz düşən obyektin forması və həmçinin dəyişməsi ilə əlaqədar əmələ gələn izlərə deyilir.

Üzərinə iz düşən obyektin səthində izin əmələ gəlmə yerinə görə izlər yerli (lokal) və ətraf (periferik) izlərə bölünür.

Sual 8. Ayaq və nəəqliyyat vasitələri izlərinin kriminalistik tədqiqi.

Cavab: Ayaq izlərinin hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları:

- izin yerləşdiyi yer, səthin xüsusiyyətləri (qum, yumşaq torpaq ağac, daş, linonium, xalça, yaş, quru və s.) ;
- izin növü (həcmi, səthi, keçən, köçən, rəngli, rəngsiz, ayaqqabı, yalın ayaq);
- ətraf predmetlərlə münasibətdə izin yerləşməsi;
- iz yolunun elementləri (addımın uzunluğu; eni; pəncənin dönmə bucağı; gediş xəttinin istiqaməti);
- üzərində iz əmələ gələn maddənin xarakteri və rəngi;
- izin ölçüləri (izin ümumi uzunluğu, pəncə hissəsinin uzunluğu və eni; aralıq hissəsinin eni, daban hissəsinin uzunluğu və eni);
- ayaqqabının alt hissəsinin əksinin forması (iti, dördbucaqlı, dairəvi və s.);
- daban əksinin forması (qabaq kəsiyi, düz, əyilmiş);
- altlığın naxışları, onun xüsusiyyətləri, dabanın yeyilməsi və s.

Nəqliyyat vasitələri izləri ilə bağlı aşağıdakılar müəyyən edilməlidir:

- nəqliyyat vasitəsinin qabaq və arxa təkərlərinin izinin eni;
- təkər qurşağının (protektorun) gediş yolunun eni;
- nəqliyyat vasitəsinin arxa oxunda olan təkərlərin miqdarı;
- gediş yolu protektorunun naxışının növü;
- protektorun fərdi xüsusiyyətlərini əks etdirən izlər.

Sual 9. Daktiloskopiyanın anlayışı. Papilyar naxışların xassələri, növləri və əlamətləri.

Cavab: *Daktiloskopiya*- şəxsiyyətin eyniləşdirilməsi, daktiloskopik qeydiyyatın aparılması və cinayət törətmiş şəxsin müəyyən edilməsi məqsədilə papilyar naxışları öyrədir.

Papilyar naxışların xassələri, növləri və əlamətləri

Xassələri -.1)Fərdilik 2) Dəyişməzlik 3) Bərpa olunma

Növləri - Qövsvari;İlgəkvari;Dairəvi (qıvrımvari).

Əlamətləri - ümumi və xüsusi.

– *ümumi əlamətlərə* aşağıdakılar aiddir: naxışın tipi və növü, naxışın mərkəzi ilə delta arasındakı xətlərin sayı, papilyar naxış xətlərinin ayrı-ayrı hissələri və elementlərinin qarşılıqlı yerləşməsi, xüsusiyyətləri, ayrı-ayrı papilyar naxış xətlərinin ümumi istiqamətləri;

– *xüsusi əlamətlərə* isə papilyar naxış xətlərinin konkret sahədə qurtarması, müxtəlif formalar şəklində əks olunması aiddir (məsələn:.,papilyar xətlərin başlanğıcı, sonu, körpücük, gözcük, qarmaq və s.). Xüsusi əlamətlərə əsas diqqət müqayisəli tədqiqatda verilir.

Sual 10. Əl barmaq izlərinin hadisə yerinə baxış protokolunda təsvir edilməsi qaydaları.

Cavab:

– iz hansı predmet üzərində aşkar olunmuşdur (adı,təyinatı);

- predmetin materialı və vəziyyəti (yaş, tozlu, təmiz, hamar və s);
- predmetin fərdi xüsusiyyətləri;
- izin növü (səthi, həcmi, rəngi, azgörünən, görünməyən);
- izin ölçüləri (eni, uzunluğu);
- papilyar naxışların tipi (növü, igəkvari, qıvrım);
- izin aşkar edilməsi üsulu;
- izin fotoşəkilinin çəkilməsi üsulu;
- izin götürülməsi üsulu;
- izin qablaşdırılması üsulu.

Sual 11. Mikroobyektlərin anlayışı və təsnifatı

Cavab: Ekspert və istintaq təcrübəsində rast gəlinən mikroskopik izlər və hissəciklər ümumiləşdirilərək, mikroobyektlər kimi adlandırılmışlar. Bu ad altında kriminalistik məlumatların elə material daşıyıcıları nəzərdə tutulur ki, kiçik ölçüdə və miqdarda olduğundan bu maddələri adi analiz üsulları (mikro) ilə tədqiq etmək mümkün deyil.

Mikroobyektlər 3 qrupa bölünür:

- mikrohissəciklər;
- mikroizlər;
- mikrokəmiyyət maddələr.

Mikrohissəciklər nisbətən bərk, dayanıqlı, geomateriyaya, morfologiyaya malik olan (1 mm-dək ölçüdə) cisimlərdir. Bunlara aiddir: saç, tük, insan dərisinin quru kəpəkləri, bitki və heyvan mənşəli parçaların lifləri, bitki tozları və spollar

(bitkilərdə cinsiyyətsiz çoxalma orqanları), mineralların mikroskopik hissəcikləri və s.

Mikroizlər dayanıqsız formaya malik olan miqdarda (1mq-dək) maddə və materiallara deyilir. Mikroizlər adi izlərdən ölçüsünə, miqdarına görə fərqlənir. Mikroizlərə aiddir: kiçik qan, rəng, tüpürcək, yumşaq sürtkü maddələrinin və neft məhsulunun ləkələri, yaxın atəş izləri, qarşılıqlı əlaqə və materialın buxarlanması nəticəsində yaranan metallaşma izləri və s.

Mikrokəmiyyət maddələr – bu bərk, maye və qaz halında olan obyektlərin tərkibində kiçik miqdarda (çox az, 1%) olan müxtəlif birləşmələr və elementlərdir. Bu qrup mikroobyektlər kəmiyyət çoxluğu tərkibi ilə xarakterizə olunur.

Sual 12. Kriminalistik ballistikanın anlayışı, obyektləri və vəzifələri.

Cavab: ***Kriminalistik ballistika*** - kriminalistik silahşünaslığın bir hissəsi olub, cinayət işlərinin istintaqı zamanı qarşıya çıxan məsələlərin həlli məqsədilə odlu silahların, döyüş sursatlarının və onların tətbiqi izlərinin aşkar edilməsinin, qeyd edilməsinin, götürülməsinin və tədqiqinin texniki vasitələrini, kriminalistik üsul və metodlarını işləyib hazırlayır.

Obyektləri - tapançalar, revolverlər, avtomat, karabin, lüləsi kəsik tüfənglər, ov silahları, atəşaçma üçün istifadə edilən qeyri-müəyyən quruluşa malik silahlar və atəşaçan qurğular, odlu

silahın tətbiqi izləri (məsələn: maneələrdə zədələr və s.), patronlar , atılmış gilizlər, atılmış gülələlər, mərmilər,barıt dolumu,tıxacar.

Vəzifələri

1.Eyniləşdirmə xarakterli:

- gülləyə görə silahın eyniləşdirilməsi;
- gilizə görə silahın eyniləşdirilməsi;
- detalın silaha aid olmasının müəyyənləşdirilməsi;

2.Diaqnostik xarakterli :

- silahın növünü, sistemini və modelini müəyyənləşdirmək;
- obyektin odlu silaha aidiyyətini müəyyənləşdirmək;
- silahın texniki vəziyyətini və atəşə yararlığını müəyyənləşdirmək;
- silahdan atəşaçma faktorunun müəyyənləşdirmək;
- silahın hazırlanma üsulunun müəyyənləşdirmək;
- tətiyə təsir etmədən atəşaçma mümkünlüyünü müəyyənləşdirmək.

Sual 13. Gilizin, güllənin baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları.

Cavab:

- gilizin aşkar olduğu yer və onun vəziyyəti;
- gilizin növü (tapança,revolver,tüfəng və i.a);
- giliz gövdəsinin forması (silindirik,vari,konusvari);
- konstruksiya xüsusiyyətləri (dairəsi oyuqla və ya dairəvi oyuqsuz);

- ölçüləri (ağız kəsiyinin daxili diametri, gilizin uzunluğu, korpusunun diametri, oturacağıın diametri);
- korpusun materialı (metal, karton, plastmas);
- korpusun və pistonun rəngi;
- oturacaq hissəsində olan zavod işarələri (buraxıldığı il, çapı, zavod işarəsi və s);
- güllənin gilizə birləşdirilməsi üsulu (tam sıxma, hisəvi sıxma, nöqtələrlə sıxma);
- metalın rəngi;
- güllə üzərində silahın lülə kanalının yiv izlərinin sayı və istiqaməti (oturacaq tərəfindən müşahidə etdikdə sağa meyilli və ya sola meyilli olması);
- güllə üzərində zədələrin olması və onların xarakteri (çatlar, cızıqlar, batıqlar, qabarmalar);
- silah detallarına məxsus izlərin olması və onların forması;
- vurucu milin pistonda izi (dairəvi, oval və ya armud şəkilli formada), gilizin dibində süngünün ön kəsiyinin izi (müxtəlif enlikdə və formada olan şəkildə), gilizin papaqcığının dairəsi üzərində tullayıcının qarmağının izi, giliz gövdəsində olan sandığın izləri;
- izlərdə metalın parlaqlığı və onların görünmə dərəcəsi;
- giliz üzərində yanmış barıt hissələrinin, həmçinin daxilində yanmış və ya yanmamış barıt hissəçiklərinin olması;
- gilizin daxilindən yanmış barıt iyninin gəlməsi və hiss olunma dərəcəsi.

Sual 14. Soyuq silahların anlayışı və təsnifatı.

Cavab: Soyuq silah – konstruksiyasına, ölçülərinə və materialına görə birbaşa istehsalat və ya məişət-təsərrüfat məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan, xüsusi olaraq insanın əzələ qüvvəsindən istifadə etməklə zərərvermə obyektinə və bilavasitə təmas zamanı zədə yetirmək təyinatına malik olan silahdır.

Soyuq silahların təsnifatı:

- iş prinsipinə görə;
- təyinatına görə;
- hazırlanma üsuluna görə;
- hazırlanma yerinə görə;
- konstruktiv quruluşuna görə;
- standarta uyğunluğuna görə.

Konstruksiyasına görə soyuq silahlar üç yerə ayrılır:

- Tiyəli; tiyəsiz; kombinə edilmiş.

Sual 15. Sənədlərin anlayışı, təsnifatı, saxtalaşdırılması üsulları.

Cavab: Sənəd - dedikdə, hər hansı faktlar haqqında məlumatları özündə bu və ya digər üsullarla əks etdirən maddi obyekt başa düşülür .

Sənədlərin təsnifatı:

- təyinatına görə (hər hansı faktları, məlumatları özündə cəmləşdirən sənədlər, məsələn, arayış xarakterli);

- verilmə mənbələrinə görə (rəsmi dövlət müəssisələri tərəfindən verilən və xüsusi şəxslər tərəfindən verilən sənədlər);
- hazırlanma üsuluna görə (əlyazma, makina yazıları, mətbəə və şkilçəkmə üsulu ilə hazırlanan sənədlər).

Sənədlərin saxtalaşdırılması üsulları:

- kimyəvi təmizləmə;
- mexaniki yolla pozma;
- yazıya əlavə etmə;
- hissələrin dəyişdirilməsi.

Sual 16. Maddi sübut əhəmiyyəti kəsb edən sənədin hadisə yerinə baxış protokolunda qeyd edilməsi qaydaları.

Cavab:

- sənədin adı, onun sayı və verilmə tarixi;
- sənədin hazırlandığı kağızın növü (sıxlığı, rəngi, cizgilərin olub-olmaması);
- ölçüləri;
- kənarlarının xarakteri (düz, əyri, kəsilməsi);
- mətnin növü (yazı makinasında, kompüterdə, mətbəədə, sürətçixartma aparatlarında çap olunması; əlyazmanın-karandaşla, diyirçəkli qələmlə, flamasterlə, mürəkkəblə yazılması);
- yazıldığı mürəkkəbin rəngi;
- möhür və ştap əkslərinin yerləşməsi və xarakteri (mətnin mahiyyəti, mürəkkəbin rəngi);
- imzaların xarakteri və yerləşməsi (nə ilə icra olunması, mürəkkəbin rəngi, hansı hərflərdən və oxunulmayan ştrixlərdən ibarət olması);

- qatlama xətlərin, pozma izlərinin, dəşiklərin olması;
- sənədin saxtalaşdırılması üçün xarakterik əlamətlərin olması.

Sual 17. Yazının kriminalistik tədqiqi.

Cavab: Yazı insan fikrinin xüsusi qrafik işarələrin məcmusu ilə qeyd etmə vasitəsidir.

Yazının kriminalistik tədqiqinin və nəzəriyyəsinə və təcrübəsinə əsaslanaraq yazı əlamətlərini üç növə ayırmaq olar:

- yazı nitqinin əlamətləri;
- yazı xəttinin əlamətləri;
- yazının topoqrafik əlamətləri.

Yazı nitqinin ümumi əlamətləri:

Vərdişlik, mürəkkəblik, ümumi forma və hərəkət, sürət vermə, əlaqəlilik, əyilmə, ölçü, təzyiq etmə.

Yazı nitqinin xüsusi əlamətləri:

Hərəkətin forması, hərəkətin sayı, hərəkətin istiqaməti, hərəkətin ardıcılığı, hərəkətin sıxlığı, hərəkətin yerləşməsi, hərəkətlərin növü, hərəkətin mürəkkəbliyi.

Yazının topoqrafik əlamətləri:

Vərəqin kənarında buraxılan boş yerlərin həcmi və forması, sətirlərin forması və istiqaməti, sətirlər arasındakı intervalların ölçüləri, abzasın yerləşməsi, durğu işarələrinin, əlavələrin, səhifələrdə nömrələrin yerləşməsi, tarixin, imzanın, sərliövhlərin, müraciətlərin yerləşməsi .

Sual 18. Zahiri əlamətlərinə görə şəxsiyyətin kriminalistik eyniləşdirilməsi

Cavab: Zahiri əlamətlər iki qrupa ayrılır:

a) insanın bədəninin zahiri quruluşunu xarakterizə edən **anatomik əlamətlər** (başın, sifətin, bədənin quruluşu və s.).

b) onun hərəkətini, nitqini, zahiri görünüşünün aşkar funksiyalarını ifadə edən **funksional əlamətlər** (xüsusiyyətlər, görünüş, yerləş, hərəkət, mimika, səs və vərdişlər və s.).

Anatomik əlamətlərə aiddir:

Cins , yaş, boy, bədən quruluşu, baş, tüklər, sifət, alın, qaşlar, gözlər, burun, dodaqlar, ağız, çənə altı, qulaq seyvanı, sifətin qırıqları, dişlər, boyun, çiyinlər, gövdə. qollar, qıçlar.

Funksional əlamətlərə aiddir:

Qamət, yerləş, əl-qol hərəkəti, mimika, nitq, davranış qaydaları.

Anatomik və funksional əlamətlərdə olan çatışmazlıqlar (anomaliyalar) **xüsusi əlamətlər** qrupu adlanır.

Zahiri əlamətlərə əsasən yaradılmış «Şifahi portret» əməliyyat-axtarış, istintaq və ekspert təcrübəsində geniş tətbiq edilir.

«Şifahi portret» metodu üzrə insanın zahiri görünüşünün təsvir edilməsi sxemi:

- təsvir edilən şəxsin yaş, cins və milli mənsubiyyəti;
- anatomik və antropoloji əlamətlər;
- funksional əlamətlər;

- xüsusi əlamətlər;
- paltar, bəzək və başqa predmetlər.

Sual 19. Kriminalistik qeydiyyatın anlayışı, növləri, obyektləri, üsulları və formaları.

Cavab: Kriminalistik qeydiyyat- cinayətin istintaqında və qarşısının alınmasında, cinayətkarlar, cinayətin edilməsi ilə əlaqədar bir sıra digər hallar haqqında əldə edilən məlumatlardan daha mütəşəkkil istifadə etmək məqsədilə aparılan xüsusi qeydiyyat sistemidir.

Kriminalistik qeydiyyatın növləri:

- əməliyyat-məlumat uçotu;
- axtarış uçotu;
- kriminalistik uçot;
- köməkçi məlumat kolleksiyaları.

Kriminalistik qeydiyyatın obyektləri:

- cinayətkarlar, təqsirləndirilən və ya cinayətdə iştirak edən şəxslər;
- itkin düşmüş şəxslər və şəxsiyyəti məlum olmayan meyitlər;
- oğurlanmış və sahibsiz heyvanlar;
- cinayətin törədilməsi vasitələri və qəsdin predmeti;
- götürülmüş, tapılmış, könüllü təhvil verilmiş odlu silahlar.

Kriminalistik qeydiyyatın üsulları:

- əlifba;
- cinayətin törədilməsi üsuluna görə;

- daktiloskopik;
- maddi əkslərin təsvirinə görə;
- zahiri əlamətlərə görə.

Kriminalistik qeydiyyatın formaları:

- kartotekalar;
- siyahılar;
- albomlar fotoşəkillərlə;
- atılmış giliz və güllələrin kolleksiyası;
- mikrofilmlər;
- ehm üçün massiv.

Sual 20. Kriminalistik taktikanın anlayışı, sistemi və vəzifələri.

Cavab: Kriminalistik taktika – kriminalistikanın müstəqil bir sahəsi olub, cinayətlərin açılmasında, istintaqında və qarşısının alınmasında iştirak edən şəxslərin davranışlarının qanunauyğunluqlarını sistemli şəkildə əks etdirən ümumi müddəalar sistemidir ki, onların da əsasında tipik və konkret istintaq şəraitlərində ayrı-ayrı istintaq hərəkətlərinin, taktiki əməliyyatların həyata keçirilməsinin ən optimal variantları haqqında xüsusi elmi-təcrübi təkliflər işlənib hazırlanır.

Kriminalistik taktikanın sistemi:

- Ümumi hissə.
- Xüsusi hissə.

Kriminalistik taktikanın vəzifələri:

- istintaq fərziyyələrinin qurulmasına və yoxlanılmasına, istintaqın təşkili və planlaşdırılmasına yönəlmiş yeni tövsiyələr hazırlamaq;

- ayrı-ayrı istintaq və məhkəmə hərəkətlərinin hazırlanması və keçirilməsi, eləcə də taktiki kombinasiya və əməliyyatların qurulması üçün taktiki fəndlər hazırlamaq;
- müstəntiqin daxili işlər orqanları, kömrük xidməti işçilərinin və digər xidmətlərin əməliyyat işçiləri ilə yeni qarşılıqlı əlaqə formaları axtarmaq;
- istintaq və məhkəmə hərəkətlərində xüsusi biliklərdən səmərəli istifadə edilməsinə yönəldilmiş tövsiyələr hazırlamaq.

Sual 21. İstintaq şəraitinin anlayışı, növləri və ona təsir göstərən amillər.

Cavab: *İstintaq şəraiti* - obyektiv kateqoriya olub, cinayətin istintaqı prosesində həqiqətin müəyyən edilməsi üçün real məlumatlara əsaslanmış və istintaqın strateji xəttini müəyyən etməyə imkan verən xarakterik şəraitlər məcmusudur.

İstintaq şəraitinin növləri:

- tipik və spesifik;
- adə və mürəkkəb;
- ilkin, aralıq və son;
- mübahisəli və mübahisəsiz;
- əlverişli və əlverişsiz;
- ümumi və xüsusi

İstintaq şəraitinin formalaşmasına obyektiv və subyektiv amillər təsir edir.

Obyektiv amillər

- cinayətin törədilmə vaxtı, yeri və üsulu;

- cinayət əməli nəticəsində ətraf mühitdə baş verən dəyişikliklər;
- cinayət izlərinin saxlanması və tədqiqinin mümkünlüyü (məsələn, qar üzərində);
- sübutedici məlumatların həcmi və tərkibi;
- sübut mənbələri haqqında məlumatların mövcudluğu və həcmi;
- istintaq orqanının texniki təminatı, əlavə güc və vasitələrin cəlb edilməsinin mümkünlüyü;
- müstəntiqin təhqiqat orqanı və digər əməliyyat aparatları ilə qarşılıqlı əlaqəsinin səviyyəsi;
- cinayətin törədilmə anından keçən vaxt və müstəntiqin qərar qəbul edib icra etməsi üçün sərəncamında olan vaxtı və imkanı;

Subyektiv amillər

- cinayətkarın həyat təcrübəsi və şəxsi keyfiyyətləri;
- cinayətkarın (təqsirləndirilən şəxs və ya şübhəli şəxsin) istintaq orqanına münasibəti;
- cinayətkarın və digər maraqlı şəxslərin müstəntiqin hansı sübutlara malik olmasından məlumat alması;
- işdə maraqlı şəxslərin əks fəaliyyətlərinin intensivliyi (münaqişələr);
- zərər çəkmişlərin və şahidlərin istintaqa münasibətləri;
- müstəntiqin şəxsi keyfiyyətləri və həyat təcrübəsi.

Sual 22. Taktiki üsul, taktiqi qərar və taktiki kombinasiya.

Cavab: Taktiki üsul istintaqı aparan şəxsin müəyyən şəraitdə cinayətlərin istintaqı ilə bağlı vəzifələrin həll edilməsini təmin edən ən səmərəli hərəkət üsulu və davranış xəttidir.

Taktiki üsul aşağıdakı hallarda tətbiq olunur:

- ümumi istintaq hərəkətlərinin aparılması zamanı (baxışın, axtarışın üsulları);
- konkret istintaq hərəkətinin növü zamanı (təqsirləndirilən şəxsin dindirilməsi üsulu);
- istintaq hərəkətinin bir mərhələsi üçün (hazırlıq, işçi).

Taktiki üsullara qoyulan tələblər: qanunçuluq prinsiplərinə uyğunluğu, elmi cəhətdən əsaslı olması, mənəvi-etik normalara zidd olmaması, səmərəlilik, mümkünlük, məqsədemüvafiqlik.

Taktiki qərar – istintaq şəraitinə, araşdırmanın nəticələrinə, təsir göstərmək məqsədilə müvafiq metodların, üsulların və vasitələrin seçilməsi başa düşülür.

Taktiki qərarın məqsədi – istintaq şəraitinə təsir göstərmək, qəfil faktorları təmin etmək, hüsum etmə.

Taktiki kombinasiya - istintaqın qarşısında duran taktiki vəzifəni həll etmək məqsədilə bir və ya bir neçə müxtəlif istintaq hərəkətləri çərçivəsində taktiki üsulların qarşılıqlı əlaqədə birləşdirilməsidir.

Sual 23. Kriminalistik fərziyələrin anlayışı və növləri.

Cavab: *Kriminalistik fərziyələr* – cinayət hadisəsi və onun ayrı-ayrı hallarına dair cinayət təqibini həyata keçirən şəxslərin faktiki məlumatlara əsaslanan, deduksiyanın məntiqi qaydaları üzrə yoxlanılmalı olan ehtimal formasındakı induktiv əqli nəticəsidir.

Fərziyyənin növləri

- I. Müəyyən etdikləri halların həcminə görə: - ümumi ; - xüsusi.
- II. Müəyyən etmə dərəcəsinə görə: tipik; konkret.
- III. Qurulma vaxtına görə: ilkin, sonrakı.
- IV. İstifadə sahəsinə görə: istintaq fərziyələri, əməliyyat-axtarış fərziyələri, ekspert fərziyələri, məhkəmə fərziyələri.
- V. Subyektinə görə: müstəntiqin fərziyyəsi; əməliyyat müvəkkilinin fərziyyəsi, prokurorun fərziyyəsi, hakimin fərziyyəsi; ekspertin fərziyyəsi.
- VI. İttihamın predmetinə görə: ittihamedic , bəraətverici .
- VII. Cinayət tərkibinin əlamətlərinə görə: cinayətin obyektinə, obyektiv tərəfinə, cinayətin subyektinə, subyektiv tərəfinə .
- VIII. Əsas və əks fərziyələr

Sual 24. Kriminalistik fərziyələrin qurulması üçün məlumat mənbələri.Kriminalistik

fərziyyələrin qurulması na və yoxlanılmasına göstərilən tələblər.

Cavab: Fərziyyələrin qurulmasında məlumat mənbələri:

- prosessual üsulla əldə edilmiş taktiki məlumatlar;
- əməliyyat-axtarış tədbirlərinin nəticəsində əldə edilən məlumatlar;
- təsadüfi mənbələrdən alınmış məlumatlar.

Kriminalistik fərziyyələrin qurulmasına və yoxlanılmasına göstərilən tələblər.

- istintaq fərziyyələri ziddiyyət təşkil etməməlidir;
- fərziyyələr arasında məntiqi ziddiyyət olmamalıdır;
- cinayət hadisəsinin ayrı-ayrı hallarına dair irəli sürülən fərziyyələr bütünlüklə həmin hadisəyə aid olan fərziyyələrə uyğun gəlməlidir;
- fərziyyələr elə qurulmalıdır ki, yoxlanılması mümkün olsun;
- fərziyyələr yalnız faktiki məlumatlara əsaslanmalıdır;
- fərziyyələr əsaslı, dəqiq, aydın, həqiqətə uyğun olmalıdır;
- fərziyyələrdən biri digərindən üstün tutulmamalıdır;
- fərziyyələr bir-bir yox, imkan dairəsində paralel yoxlanılmalıdır.

Sual 25. İbtidai araşdırmanın planlaşdırılmasının mahiyyəti və prinsipləri.

Cavab:İbtidai araşdırma planı cinayət işi üzrə həqiqəti müəyyən etmək üçün müstəntiq tərəfindən həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan hərəkətlərin məqsədyönlü ardıcılıqla müəyyən olunmuş sistemidir.

Araşdırmanın planlaşdırılmasının prinsipləri:

- planlaşdırmanın fərdiliyi;
- planlaşdırmanın reallığı;
- planlaşdırmanın əsaslığı;
- planlaşdırmanın konkretliyi;
- planlaşdırmanın vaxtında aparılması;
- planlaşdırmanın dinamikliyi.

Sual 26. Qarşılıqlı əlaqənin normativ-hüquqi əsasları və prinsipləri .

Cavab: Qarşılıqlı əlaqənin normativ-hüquqi əsasları

- Azərbaycan Respublikasının cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyi;
- Azərbaycan Respublikasının «Polis haqqında» və «Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında» Qanunları, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamları, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərar və sərəncamları, Azərbaycan Respublikası DİN-in Əsasnaməsi;
- cinayətkarlıqla mübarizə məsələləri üzrə hüquq-mühafizə orqanlarının qarşılıqlı əlaqələrinə dair idarələrarası birgə Təlimat və göstərişlər, həmçinin Azərbaycan Respublikasının qoşulduğu beynəlxalq konvensiyalar, müqavilələr, götürdüyü öhdəliklər;

- DİN-in müvafiq normativ-hüquqi aktları və hazırkı təlimatlar.

İstintaq və əməliyyat orqanlarının qarşılıqlı fəaliyyətinin təşkil formaları aşağıdakılardan ibarətdir:

a) istintaq hərəkətlərinin və əməliyyat-axtarış tədbirlərinin birgə planlaşdırılması;

b) mürəkkəb və xüsusi təhlükəli cinayətlərin istintaqı üzrə istintaq və əməliyyat qruplarının təşkil edilməsi;

c) istintaq hərəkətlərinin və əməliyyat-axtarış tədbirlərinin aparılacağı yerə (məsələn, hadisə yeri, istintaq eksperimenti aparılacaq yer və s.) birgə getmənin təşkil olunması.

Qarşılıqlı əlaqənin prinsipləri

– birgə fəaliyyət zamanı qüvvədə olan qanunvericiliyin tələblərinə riayət edilməsi ;

– istintaq orqanlarının və onlarla qarşılıqlı fəaliyyət göstərən strukturların vəzifələrinin düzgün müəyyən edilməsi;

– müstəntiqin rəhbər rolu və istintaqın nəticələrinə görə onun məsuliyyəti;

– texniki vasitələrdən səmərəli istifadə edilməsi;

– əaf və istintaq hərəkətlərinin birgə planlaşdırılması və yerinə yetirilməsi;

– zəruri qarşılıqlı əlaqənin təşkil edilməsində istintaq və təhqiqat orqanlarının rəhbərliyinin nəzarət və məsuliyyəti;

– cinayət işi üzrə son qərarın qəbul edilməsinə qədər qarşılıqlı əlaqənin fasiləsizliyi ;

Sual 27. İstintaq baxışının anlayışı, məqsədi və növləri.

Cavab: *İstintaq baxışı* - cinayət izlərini və digər maddi sübutları əldə etmək, cinayətin törədilməsi şəraitini, habelə cinayətin açılması üçün əhəmiyyəti olan başqa halları aydınlaşdırmaq məqsədi ilə həyata keçirilən hərəkətdir.

İstintaq baxışının məqsədi

- cinayətin və onun izlərinin aşkar edilməsi;
- cinayətin törədilməsi şəraitinin aydınlaşdırılması;
- cinayətin açılması üçün başqa halların aydınlaşdırılması.

İstintaq baxışının növləri

Obyektə görə – hadisə yerinə baxış; əşyalara baxış; sənədlərə baxış; meyitə tapıldığı yerdə baxış; bilavasitə hadisə yeri olmayan binalara və ayrı-ayrı yerlərə baxış; heyvanlara baxış; nəqliyyat vasitələrinə baxış; şəxsi müayinə.

Ardıcılığa görə: – İlkin və təkrar

Həcminə görə: – Əsas və əlavə

Sual 28. Hadisə yerinə baxışın anlayışı, prinsipləri və vəzifələri.

Cavab: *Hadisə yerinə baxış* iş üzrə toplanmış sübutların məcmuyu ilə istintaqı aparılan konkret cinayət işi üçün sübut əhəmiyyətinə malik olan zəruri məlumatların müəyyən edilməsi və prosesual cəhətdən qeydə alınması nəticəsində hadisə yerinin bilavasitə buna səlahiyyətli olan şəxslər tərəfindən öyrənilməsindən ibarət olan təxirəsalınmaz istintaq hərəkətidir.

Hadisə yerinə baxışın prinsipləri:
təxirəsalınmazlıq, planlılıq, obyektivlik, hərtərəflilik və tamlıq, məqsədyönlülük və ardıcılıq, elmi-texniki vasitələrdən istifadə, müstəntiqin təşkilatçılığı və baxışa vahid rəhbərliyi, metodiklik və aktivlik.

Hadisə yerinə baxışın vəzifələri

- cinayətin baş verməsi şəraitinin, onun mexanizminin və digər halların aydınlaşdırılması;
- hadisə yerinə baxış protokolunda və protokola edilən əlavələrdə hadisə yerinin bütün vəziyyətini tam və dəqiq əks etdirilməsi;
- cinayət hadisəsinin baş verdiyi vəziyyəti canlandırmaq və istintaqı düzgün istiqamətə yönəltmək məqsədi ilə zəruri fərziyyələrin qurulması;
- digər sübutların aşkar edilməsi və ya yoxlanılması üçün istifadə oluna biləcək məlumatların müəyyənləşdirilməsi;
- cinayətkarların şəxsiyyətini və bir sıra hallarda isə cinayətin motivinin müəyyən edilməsi.

Sual 29. Hadisə yerinə baxışın hazırlıq mərhələsində görülən tədbirlər.

Cavab: Hadisə yerinə baxışın hazırlıq mərhələsi öz növbəsində iki hissəyə bölünür :

1. Hadisə yerinə gələndə görülən tədbirlər

- baş vermiş hadisənin mahiyyətini, onun harada nə vaxt baş verməsini müəyyənləşdirmək
- hadisə yerinin toxunulmazlığını təşkilin təmin etmək;

- hadisə yerində istifadə olunacaq texniki-kriminalistik vasitələrin yararlı olmasını yoxlamaq;
- baxışa cəlb ediləcək şəxslərin dairəsini müəyyənləşdirməli və onların iştirakını təmin etməli.

2. Hadisə yerinə gələndəki görülən tədbirlər

- hadisə yerinə gəldiyi vaxtın qeyd olunması
- hadisədən zərər çəkmiş şəxslərə ilk zəruri tibbi yardım göstərilmək;
- baxışa maneçilik göstərə bilən kənar şəxslərin hadisə yerindən uzaqlaşdırmaq;
- ilk hadisə yerinə gələn polis işçiləri tərəfindən hadisə yerinin qorunub-qorunmamasının və cinayətkarın «isti izlərlə» aşkar edilməsini və yaxalanmasının təşkil edilmək;
- hadisə haqqında məlumat toplamaq;
- əgər hal şahidləri dəvət edilməmişdirsə, onları dəvət etmək, hüquq və vəzifələrini onlara izah etmək;
- baxış yerinin sərhədini və baxışın aparılma metodunu müəyyənləşdirmək;
- baxış iştirakçılarını təlimatlandırmaq.

Sual 30. Hadisə yerinə baxışın işçi mərhələsi .

Cavab: *Hadisə yerinə işçi mərhələsi öz növbəsində iki hissəyə bölünür : ümumi və müfəssəl baxış*

ümumi baxış:

- hadisə yerinin sərhəddini müəyyənləşdirmək
- hadisə yerinə baxışın üsulunu seçmək (hissə-hissə, konsentrik, eksentrik, kvadrat)
- baxışın başlanğıc nöqtəsini müəyyənləşdirmək
- fotoşəkilçəkməni həyata keçirmək

- təhqiqat orqanlarına müvafiq tapşırıqlar vermək
- müfəssəl baxışın planını müəyyənləşdirmək
- hadisə yerində olan əşyaların vəziyyətini qeyd etmək

müfəssəl baxış:

- bütün əşyaları dəqiq və ardıcıl yoxlamaq
- izləri aşkar edib tədqiq və qeyd etmək
- neqativ halları müəyyənləşdirmək
- sübut əhəmiyyəti kəsb edən əşya və izlərin mərkəz və müfəssəl fotoşəkillərini çəkmək

Sual 31. Hadisə yerində meyitə baxışın qaydaları

Cavab: *Meyitə baxış zamanı aşağıdakılar müəyyən edilməlidir:*

- meyitin aşkar olunduğu yer, onun ətraf mühitə münasibətdə yerləşməsi;
- onunla təmasda olan obyektlərdə və izlərlə qarşılıqlı əlaqəsi;
- meyitin vəziyyəti poza, əl-ayaqların vəziyyəti, üzərində və altında olan predmetlər: onun yerləşdiyi yerin vəziyyəti;
- meyitin paltarlarının vəziyyəti, üzərində olan zədələr;
- meyitin paltarı üzərində olan izlər onların yerləşdiyi yer və xüsusiyyətləri;
- göz yarığının, göz almalarının və gözün buynuz qişasının və təbii dəliklərin vəziyyəti;
- xüsusi əlamətlər (taturiovkalar, yara izləri, fiziki çatışmamazlıqlar);

- meyit əlamətləri (protokolda onların tədqiq olunması vaxtı göstərməklə);
- açıq və bağlı bədən hissələrinin soyuqluq dərəcəsi (əl toxunmaqla müəyyən edilir);
- bədən temperaturu (bədən konkret hissəsi göstərməklə termometr ilə ölçülür), düz bağırsağın və ətraf mühitin temperaturu;
- meyit ləkələrinin olması, yerləşdiyi yer, təsir göstərəkən nə qədər vaxt ərzində ilkin bərpa olunması (saniyə ilə ölçülür).
- müxtəlif qrup əzələlərdə meyid qıçmasının olması;
- Gec meyit əlamətləri (çürümə, mumifikasiya və s.);
- meyit üzərində olan zədələr və onların anatomik lokalizasiyası;
- meyitin ağız boşluğundan hər hansı iy varmı (döş qəfəsini sıxanda);
- zədə aldıqdan sonra meyidin müstəqil sürətdə bir yerdən başqa yerə hərəkət etməsini göstərən əlamətlər;
- meyit və onun paltarının üzərində müxtəlif növ həşəratların, yumurtalıqların və qurdların olması (belə hallarda ölümün baş vermə vaxtını müəyyən etmək üçün onlar dərhal götürülür və ekspertizaya göndərilir);
- meyitin qarın nahiyəsinin vəziyyəti;
- asılmış vəziyyətdə olan meyidin müayinəsi zamanı;
- bədən asılma xarakteri (ayaqların yerə tam, qismən dəyməsi və ya aralı olması);

- əllərdə (bilək hissəsi) ayaqlarda meyit ləkələrinin olması;
- insan orqanizmin ifrazatlarının olması (sidik, nəcis, sperma);
- dilin dişlərlə zədələnməsi;
- meyitin əllərinin və ayağının alt hissəsinin vəziyyəti;
- paltarın cırılması
- kəndirin bərkidilmə yerindən döşəməyə yerə qədər olan məsafə;
- kəndirin bağlandığı yer, meyitin boynundan düyünə qədər olan məsafə;
- meyitin ayağının alt hissəsindən yerə qədər olan məsafə;
- Meyitin ayağının altında yerləşən altlığın hündürlüyü;
- meyitin boynunda olan kəndirin (ilkək) aşağıdakı əlamətləri protokolda əks olunmalıdır;
- bərkidilmə yeri;Materialılar;
- düyünlərin olması, onların qalınlığı və xüsusiyyətləri;
- ilgək dairəsinin uzunluğu;
- ilgəyin növü;
- düyünün xarakteri və xüsusiyyətləri, onun zərərçəkmişin boyunun hansı tərəfində (hissəsində) yerləşməsi;
- ilgəyin dayağa bərkidilmə xüsusiyyətləri;
- dayağın xüsusiyyətləri (xüsusilə kəndirin bağlandığı yer); Meyitin boynunda və dayaqda olan düyünlər açılmır, əks tərəfdən kəsilir və ucları iplə bir-birinə möhkəm bağlanılır;

- meyitin boynunda olan stranqulyasion şırımın rəngi və sıxlığı;
- şırımın istiqaməti;
- stranqulyasion şırımda olan kənar hissəciklər və ya maddələr.

Hadisə yerində meyitə baxışı zamanı hadisənin baş vermə şəraitindən asılı olaraq protokolda göstərilən bəndlərdəki hərəkətlərin bəziləri məhkəmə-tibb eksperti və ya mütəxəssis tərəfindən həyata keçirilir.

Sual 32. Hadisə yerinə baxış protokolunun strukturu

Cavab: Hadisə yerinə baxış protokolu giriş, təsviri və nəticə hissələrindən ibarətdir.

Giriş hissəsində aşağıdakılar göstərilir:

- a) baxışın aparıldığı tarix və saat (aparılması müddəti);
- b) baxışın aparıldığı və protokolun tərtib edildiyi yer;
- c) müstəntiqin və baxışın digər iştirakçılarının vəzifələri və soyadları;
- ç) hal şahidlərinin soyadı, adı, atasının adı və ünvanları;
- d) hadisə yerinə baxışın aparılması üçün əsaslar;
- e) baxışın aparıldığı yerin xarakteristikası (ışığılandırma: baxışın açıq yerdə aparıldığı vaxt havanın vəziyyəti, temperaturu);

ə) cinayət-prosessual qanunun müvafiq normalarına (AR CPM-nin 236 və 238-ci maddələri) istinad, hadisə yerinə baxış protokolunun giriş hissəsində mütəxəssisə onun hüquq və vəzifələrinin izah olunması, öz vəzifələrinin yerinə yetirilməsindən imtina etməyə və ya yayınmağa görə məsuliyyət daşması haqqında xəbər-darlıq edilməsi, eləcə də hal şahidlərinə onların hüquq və vəzifələrinin izah olunması barədə qeydlər edilir.

Təsviri hissədə aşağıdakılar ifadə edilir:

a) hadisə yerinin ümumi xarakteristikası (onun yerləşdiyi yer, təyinatı, baxışının sərhədləri, yerin xarakteri, əsas əlamətləri);

b) hadisə yerinin daxili şəraiti (divarlar, döşəmə, tavan, qapı-pəncərələr, sobalar, mərkəzi qızdırıcı sistem);

c) mebel və digər avadanlıq əşyaları (evdə olan sair predmetlər, onların düzülüşü, yerləşməsi, qapı-pəncərələrin qıfılları və i.a.);

ç) cinayətin maddi izləri (meyit, sındırılmış qapı, ayaq izləri və digər maddi sübutlar, onların ölçüləri, vəziyyəti, səciyyəvi xüsusiyyətləri, aşkar edildikləri və götürüldük-ləri yerlər, götürmənin üsulları və s.), neqativ və digər ziddiyyətli halların olub-olmaması.

Hadisə yerinə baxışın nəticələri yekunlaşdırılarkən müstəntiq sahənin və ya binanın ümumi sahəsini ölçür, predmetlərin yerləşməsi, ölçüləri, aşkar edilmiş izlər və s. haqqında öz qeydlərindən istifadə edərək, plan (sxem) tərtib edir.

Nəticə (yekun) hissəsində aşağıdakılar göstərilir:

- a) baxış gedişində götürülən obyektlər;
- b) onların saxlanmağa verildiyi yer və etibar etdikləri şəxs;
- c) götürülən predmetlərin qablaşdırılması üsulları;
- ç) aparılmış istintaq hərəkətlərinə dair hal şahidlərinin qeydləri;
- d) hadisə yerinə baxışın başlanma və qurtarma vaxtı;
- e) protokola edilən əlavələr (planlar, sxemlər, surətlər, izlərin şəkilləri və i.a.) haqqında qeydlər.

Sual 33. Axtarışın anlayışı, növləri və vəzifələri.

Cavab: **Axtarış** – cinayət alətlərinin, cinayət nəticəsində əldə edilmiş predmetlərin və qiymətli əşyaların, habelə cinayət işi üzrə həqiqətin üzə çıxarılması üçün əhəmiyyəti olan başqa predmetlərin, sənədlərin eləcə də axtarılan şəxslərin və meyitlərin müəyyən binada, açıq sahədə məcburi qaydada axtarılmasıdır.

Axtarışın növləri:

- yaşayış və qeyri-yaşayış binalarında axtarış (xidməti və istehsalat binasında);
- açıq sahələrdə axtarış;
- şəxsi axtarış;
- meyit və onun hissələrinin axtarışı;
- hevanların və heyvan cəsədlərinin aşkar edilməsi məqsədilə axtarış.

Axtarışın vəzifələri:

- maddi sübutların əldə olunması;
- təqsirləndirilən (şübhə edilən) şəxsin aşkar edilməsi;
- əşyaların axtarışı;
- aşkar edilmiş şəxslər barədə məlumatların toplanması;
- ziyanın ödənilməsini təmin edə biləcək əmlakın aşkar olunması;
- cinayət işi üzrə yeni sübutların əldə edilməsi
- **Axtarışın mərhələləri:**
- hazırlıq mərhələ
- işçi mərhələ
- nəticələrin rəsmiləşdirilməsi mərhələsi

Sual 34. Axtarışın hazırlıq mərhələsində görülməli tədbirlər.

Cavab:

- axtarışın məqsəd və vəzifələrinin müəyyən edilməsi
- axtarış aparılacaq obyektlər barədə məlumatların toplanması və təhlili
- axtarışın keçirilməsi vaxtının müəyyən edilməsi
- axtarış barədə prosessual qərarın müəyyən edilməsi
- axtarış iştirakçılarının dairəsinin müəyyən edilməsi və onların təlimatlandırılması
- axtarış zamanı istifadə ediləcək zəruri elmi – texniki vasitələrin hazırlanması
- axtarış iştirakçılarının təhlükəsizliyinin müəyyən edilməsi üçün tədbirlərin görülməsi

Sual 35. Axtarışın işçi mərhələsində görülən tədbirlər.

Cavab:

- axtarış keçiriləcək yerə gəlmək və hal şahidlərini dəvət etmək
- axtarış barədə qərarı təqdim edib onun məqsədi barədə məlumat vermək
- axtarılacaq əşyaaların könülü verilməsini təklif etmək
- axtarışda iştirak edən şəxslərin hüquqlarını onlara izah etmək və onları təlimatlandırmaq
- in məqsəd və vəzifələrinin müəyyən edilməsi
- axtarış obyektini nəzərdən keçirmək
- axtarışın keçirilməsi ardıcılığını müəyyənləşdirmək və üsulunu seçmək
- axtarış keçirilməsi üçün əlverişli şərait yaratmaq/

Sual 36. Götürmənin anlayışı və keçirilmə qaydaları.

Cavab: Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 242.3-cü maddəsində göstərilir ki, toplanmış sübutlarla və ya əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin materialları ilə sübut əhəmiyyətinə malik ola biləcək əşyaların və sənədlərin kimdə və harada olması müəyyən edildikdə, müstəntiq həmin əşya və sənədləri götürə bilər.

- Götürmə, axtarışda olduğu kimi məhkəmənin qərarı əsasında aparılır. Məhkəmə götürmənin aparılması haqqında qərarı müstəntiqin vəsatəti və

prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun təqdimatı olduqda çıxarılır.

– Götürmənin keçirilməsi zamanı əmlakın şübhəli şəxsdən könüllü olaraq təhvil verilməsi xahiş olunur.

Sual 37. Tutulmanın anlayışı, taktiki üsulları və tutulmaya hazırlaşarkən görülən tədbirlər

Cavab: Tutulma – hər hansı şəxsin azadlığının qısa müddətə məhdudlaşdırılmasıdır. («Polis haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 21-ci maddəsi)

Tutulmanın taktiki üsulları :

– şübhəli şəxsə gizli yaxınlaşmaq və onunla başqa bəhanə ilə əlaqəyə girmək;

– yaxalamanın tez, qəflətən, əvvəlcədən sövdələşmiş qaydada və qəti aparılması, tutulacaq şəxsin sərbəst hərəkətlərinin qarşısını almaq;

– tutulan şəxsin müqavimət göstərməsinin, onun qaçıb gizlənməsinin, özünü öldürməsinin və başqa arzuolunmaz hərəkətlərinin vaxtında qarşısını almaq və xəbərdarlıq etmək üçün tədbirlər görmək;

– tutulmada bilavasitə özü iştirak etməyən, lakin kənardan iştirakçıları izləyən üçün xüsusi ayrılmış şəxslə əlaqə saxlamaq;

– tutulan şəxsi başqa şəxslərdən vaxtında və etibarlı təcrid etmək və onları xüsusi avtomaşınlarla mindirməklə müvəqqəti saxlama yerlərinə aparmaq.

Tutulmaya hazırlaşarkən şəxs barəsində toplanılan məlumatlar

- əməllər məhkum olunubmu?
- tutularkən müqavimət göstərə bilərmimi?
- fiziki hazırlığı necədir?
- onun həyat tərzi necədir?
- hansı vərdişlər var?
- işləyirmi? İşləyirsə, hansı vaxtlar və harada işləyir?
- hansı nəqliyyatdan istifadə edir?
- cinayətkarlarla əlaqəsi varmı və s?

Sual 38. Dindirmənin anlayışı, növləri və mərhələləri.

Cavab: Dindirmə- iş üçün əhəmiyyəti olan halara və faktlara dair dindirilən şəxsdən lazımi məlumatların alınması prosesidir.

Dindirmənin növləri:

Dindirilən şəxsin prosesussual vəziyyətindən asılı olaraq :

- təqsirləndirilən şəxsin dindirilməsi ;
- şübhəli şəxsin dindirilməsi ;
- ekspertin dindirilməsi;
- zərərçəkən şəxsin dindirilməsi;
- şahidin dindirilməsi.

Dindirmənin mahiyyətinə görə - əsas və əlavə .

Dindirmənin aradıcılığına görə - İlkin və təkrar.

Dindirilən şəxsin yaş həddinə görə:

- həddi buluğa çatmış şəxsin dindirilməsi ;
- yetkinlik yaşına çatmayan şəxsin dindirilməsi;
- azyaşlının dindirilməsi .

Dindirmənin mərhələləri:

- hazırlıq mərhələsi ;
- ilkin (kəşviy yat sorğusu mərhələsi) ;
- sərbəst danışıq mərhələsi;
- sual-cavab mərhələsi ;
- son mərhələ.

Sual 39. Dindirmənin hazırlıq mərhələsində görülən tədbirlər.

Cavab:

- dindirmədə müəyyən ediləcək halların dairəsini dəqiqləşdirmək;
- dindirmənin ardıcılığını müəyyənləşdirmək;
- dindirmənin keçiriləcəyi yeri seçmək;
- dindirmənin texniki təminatı;
- dindiriləcək şəxsə verilən sualların dairəsini müəyyənləşdirmək;
- dindirilən şəxsə təqdim olunacaq subutları və digər materialları hazırlamaq;
- dindirmənin planını tərtib etmək.

Sual 40. Dindirilən şəxsə psixoloji təsir üsulları.

Cavab: Psixoloji təsir üsulları müəyyən prosesual formada, məhdud zaman kəsiyində və dindirilən şəxsin psixi xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla tətbiq olunmasıdır.

İstintaq təcrübəsində əsasən aşağıdakı psixoloji təsir üsullarından istifadə olunur:

1. Dindirilən şəxsin ifadəsinin təhlili metodu. Bu metodun özünün üsulları vardır:

a) ifadənin daxili ziddiyyətlərini aşkar etmək;

b) ifadənin digər sübutlarla ziddiyyətini müəyyənləşdirmək.

2. İnandırma metodu. Bu metoddan istifadə edərək, müstəntiq iş üzrə konkret materiallara, istintaq təcrübəsinə əsaslanmaqla, dindirilən şəxsi düzgün mövqe tutmadığını inandırmağa çalışır.

3. Emosional təsir metodu. Bu zaman müstəntiq dindirilən şəxsin emosional vəziyyətinin dəyişməsinə səbəb olan şərait yaradaraq, onun iş üçün əhəmiyyət kəsb edən hallardan xəbərdar olub-olmamasını müəyyən etmiş olur.

4. Nümunə metodu. Bu zaman müstəntiq öz şəxsi nümunəsi əsasında və yaxud digər şəxslərin müsbət hərəkətləri barədə məlumat verməklə, dindirilən şəxsə psixoloji təsir edə bilər.

Sual 41. Mübahisəli şəraitdə dindirmənin aparılmasında istifadə olunan taktiki üsullar

Cavab:

- düzgün ifadə vermənin hüquqi əsaslarını izah etmək ;
- yalan ifadə vermənin motivini müəyyən etmək və onu aradan qaldırmaq;
- ziddiyyətlərin məntiqi təhlili ;

- iştirakçılar arasında olan zidiyyətlərdən istifadə edilməsi ;
- dindirmənin xronoloji ardıcılıqda aparılması;
- şəxsin tutduğu mövqeyin mənasız olmasını əsaslandırmaq ;
- dindirmənin gedişatının video çəkilişini aparmaq .

Sual 42. Üzləşdirmənin mahiyyəti və taktikası.

Cavab: *Üzləşdirmə cinayət işləri üzrə obyektin həqiqətin müəyyən edilməsinə yönələn prosesual hərəkətlərdən biridir.*

Üzləşdirmənin əsas məqsədi dindirilən şəxslərin ifadələrindəki ziddiyyəti aradan qaldırmaq və dindirmə zamanı əldə olunmuş məlumatları yoxlamaqdır.

- Üzləşdirmə yalnız ifadələrdəki ziddiyyət cinayət işi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyi hallarda aparılmalıdır. Əgər hansı bir məsələyə dair razılığa gələ biləcəkləri ehtimal olunarsa, bu halda da üzləşdirmə aparıla bilməz.
- Üzləşdirilən şəxslərin hər ikisi ifadə verdikdən sonra, müstəntiq onlara suallar verir. Müstəntiqin icazəsi ilə üzləşdirilən şəxslər də bir-birinə suallar verə bilərlər.
- Üzləşdirmə zamanı hər hansı bir halı üzləşdirilən şəxslərin yadına salmaq məqsədilə müstəntiq cinayət işində olan sübutları onlara təqdim edə bilər.
- Üzləşdirmə iştirakçılarının əvvəlki dindirmədə verdikləri ifadələrinin səsləndirilməsinə, onların üzləşdirmə zamanı ifadə vermədikdə və həmin

ifadələr protokola daxil edildikdən sonra icazə verilir.

– Üzləşdirmə zamanı birinci daha doğru ifadə verən şəxsə ifadə vermək təklif olunur.

Sual 43.İfadələrin yerində yoxlanılmasının anlayışı, mahiyyəti və vəzifələri.

Cavab: *İfadələrin yerində yoxlanılması* - şahidin, zərərçəkmiş, şübhəli və təqsirləndirilən şəxslərin dəqiq məlum yerdə baş vermiş hadisə ilə bağlı ifadələrin düzgünlüyünü müəyyən etmək və ya dəqiqləşdirmək məqsədilə aparılır.

İfadənin yerində yoxlanılmasının mahiyyəti ifadəsi yoxlanılan şəxsin baş vermiş cinayət hadisəsinin ayrı-ayrı hallarını və bu halların baş verdiyi yeri göstərməkdən ibarətdir.

İfadələrin yerində yoxlanılmasının vəzifələri :

- müstəntiqə məlum olmayan bir və ya bir neçə hadisə yerlərini aşkar etmək;
- cinayət işi üçün əhəmiyyət kəsb edən cinayət törətmiş şəxsin hadisə yerinə gəlib-getmə yollarını müəyyənləşdirmək;
- istintaqa məlum olmayan və şəxsin verdiyi ifadələr əsasında yerləşdiyi yerin dəqiqləşdirilməsi qeyri-mümkün olan cinayət izlərinin və maddi sübutların aşkar edilməsi;
- əvvəllər istintaqa məlum olmayan zərərçəkmiş şəxslərin aşkar edilməsi;
- əvvəllər istintaqa məlum olmayan şahidlərin müəyyən edilməsi.

Sual 44. İstintaq eksperimentnini anlayışı və növləri.

Cavab: *İstintaq eksperimenti* - prosessual istintaq hərəkəti olub, müstətiq tərəfindən araşdırılan hadisəyə maksimum dərəcədə yaxınlaşdırılmış, xüsusi yaradılmış şəraitdə təcrübələrin aparılmasından ibarətdir.

İstintaq eksperimentnini növləri:

- eşitmək imkanını yoxlamaq məqsədilə keçirilən istintaq eksperimenti;
- görmək imkanını yoxlamaq məqsədilə keçirilən eksperiment;
- hər-hansı hərəkət etmək imkanını yoxlamaq məqsədilə keçirilən istintaq eksperimenti;
- müəyyən vaxt ərzində hər-hansı hərəkət etmək imkanını yoxlamaq məqsədilə keçirilən istintaq eksperimenti;
- konkret şəxsin xüsusi və professional vərdişlərini yoxlamaq üçün keçirilən istintaq eksperimenti;
- hadisənin və ya onun ayrı-ayrı hallarının necə baş verməsini yoxlamaq üçün keçirilən istintaq eksperimenti.

Sual 45. İstintaq eksperimentinə hazırlıq və keçirilməsinin taktiki üsulları

Cavab: *İstintaq eksperimentinə hazırlıq iki mərhələyə bölünür:*

1.Eksperiment keçiriləcək yerə getməmişdən əvvəl görülməli hərəkətlər.

- təcrübənin keçirilməsinin məzmunu və üsulunun müəyyən edilməsi.
- mahiyyət etibarilə bu eksperimentin planlaşdırılmasıdır. Müstəntiq təcrübənin bütün mümkün olan variantlarını, onların hər birinin məqsədini və ardıcılığını nəzərə almalıdır;
- istintaq eksperimentinin vaxtının müəyyən edilməsi;
- bu zaman aşağıdakı məsələlər həll edilir, istintaqın hansı mərhələsində, günün hansı vaxtında (səhər, günorta, axşam) eksperimentin keçirilməsi məqsədə müvafiqdir;
- müstəntiq eksperimenti cinayətin baş verdiyi vaxtda keçirməlidir;
- istintaq eksperimenti keçiriləcək yerin müəyyən edilməsi;
- bu zaman təcrübənin laboratoriyada, yaxud hər hansı başqa yerdə (binada, sahədə vəs.) keçirilməsi məsələsi həll edilir;
- eksperiment iştirakçılarının dairəsinin və onların iştirakının təmin edilməsi;
- eksperiment keçirilən zaman zəruri olan maddi sübutların və ya onları əvəz edəcək əşyaların hazırlanması;
- istifadə ediləcək elmi-texniki vasitələrin sazlığının, yoxlanılması və nəqliyyat vasitələrinin hazırlanması.

2.Eksperiment keçiriləcək yerə gələndən sonra görülməli hərəkətlər.

- şəraitin dəyişib-dəyişməməsi;
- eksperiment iştirakçıları arasında signal və əlaqə;

- iştirakçıları dəvət edir (əgər onlar gəlməyibsə) ;
- eksperiment iştirakçılarını təlimatlandırır;
- eksperiment iştirakçılarının təlimatlandırılması məsələsinə xüsusilə fikir vermək lazımdır;
- eksperiment iştirakçılarının hər biri dəqiq bilməlidir ki, təcrübə keçirilən zaman onlar harada olmalıdırlar;
- müstəntiq eksperiment keçirilən yerə kənar şəxslərin gəlməməsi üçün onun mühafizəsini təşkili.

İstintaq eksperimentinin keçirilməsinin taktiki üsulları

- eksperiment iştirakçılarının sayının məhdudlaşdırılması;
- eyni hərəkətlərin bir neçə dəfə təkrarlanması;
- eksperimentin baş vermiş hadisəyə maksimum dərəcədə yaxınlaşdırılması;
- eksperimentin mərhələlərlə həyata keçirilməsi;
- eksperiment iştirakçılarının təhlükəsizliyinin təmin edilməsi.

Sual 46. Tanınmanın anlayışı, növləri və tanınmanın hazırlıq mərhələsində görülən tədbirlər.

Cavab: Tanınma üçün təqdim etmə müstəqil istintaq hərəkəti olub, əvvəlcə dindirilmiş şahidə, zərərçəkmişə, şübhəli şəxsə, təqsirləndirilən şəxsə, əşyanın və başqa predmetlərin eyniliyini

müəyyənləşdirmək məqsədilə təqdim edilməsi başa düşülür.

Tanınmanın növləri:

- şəxsin, onun anatomik və başqa əlamətlərə görə tanınması;
- meyitin və onun hissələrinin tanınması;
- əşyaların tanınması (cinayət predmetləri, sənədlər və s.);
- heyvanların tanınması;
- şəxsin, meyitin və predmetlərin fotosəkilləri əsasında tanınma üçün təqdim edilməsi;
- mənzilin və açıq yerlərin tanınma üçün təqdim edilməsi.

Tanınmanın hazırlıq mərhələsində görülən tədbirlər.

- tanınmanın konkret məqsədi müəyyənləşdirilir;
- tanıyan şəxs dindirilir;
- tanınan obyektlə birlikdə təqdim olunan obyektlər seçilir;
- tanınmanın nə vaxt və harada aparılması müəyyənləşdirilir;
- elmi-texniki vasitələr hazırlanır;
- tanınma istintaq hərəkətinin iştirakçıları və onların hər birinin vəzifəsi müəyyən edilir və onlar təlimatlandırılır.

Sual 47. Tanınmanın keçirilməsini istisna edən hallar.

Cavab:

- tanınan şəxsdə tanınmaya maneçilik edə biləcəy psixi və ya fiziki qüsurluqda;

- tanınmaya təqdim olunan obyektə onun tanınması üçün kifayət qədər əlamət olmadıqda;
- tanıyan şəxs digər istintaq hərəkətlərində iştirak edib və tanınan obyektin müəyyən xüsusiyyətlərini artıq qavriyıbsa;
- tanıyan şəxs cinayət işinə başlananadək və ondan sonra təsadüfən də ya diyə tədbirlər nəticəsində tanınan obyektı görübsə;
- tanıyan şəxs tanınan obyektin bütün xüsusiyyətlərini dəqiq sadalamış və bu obyektin fərdiləşdirilməsinə heç bir güman qalmamışdır;
- təqdim olunan obyektə müvafiq texniki pasport və ya digər təsdiqləyici sənədlər olduqda.

Sual 48. Kriminalistik metodikanın anlayışı, strukturu, prinsipləri və vəzifələri.

Cavab: *Kriminalistik metodika* – elmi müddəalar sistemi olub, onlar əsasında ayrı-ayrı növ cinayətlərin araşdırılması, həyata keçirilməsi və qarşısının alınması üzrə tövsiyələri işləyib hazırlayır.

Kriminalistik metodikanın strukturu: Kriminalistik metodikanın ümumi metodları və xüsusi kriminalistik metodika.

Kriminalistik metodikanın prinsipləri: qanunçuluq, araşdırmanın planlı və mərhələlərlə aparılması, şəraitlilik, araşdırmanın fərdiliyi, istintaq orqanları ilə ƏAF orqanlarının qarşılıqlı fəaliyyəti,

xüsusi biliklərdən istifadə edilməsi, ictimaiyyətin köməyindən istifadə olunması.

Kriminalistik metodikanın vəzifələri: müxtəlif növ cinayətlərin hazırlanması, törədilməsi, gizlədilməsi üsullarının və onların inkişaf təmayüllərinin öyrənilməsi, müxtəlif növ cinayətlərin açılması və araşdırılması təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi, ayrı-ayrı növ cinayətlərin açılması və araşdırılması üzrə əlverişli proqramların hazırlanması, ayrı-ayrı növ cinayətlərin açılmasının və araşdırılmasının təşkili və həyata keçirilməsi üzrə elmi əsaslandırılmış tövsiyələrin hazırlanması.

Sual 49. Cinayətlərin kriminalistik xarakteristikasının elementləri.

Cavab: ***Kriminalistik xarakteristika*** - bu konkret növ cinayət haqqında kriminalistik əhəmiyyət kəsb edən əlamətlər haqqında məlumatlar sistemi olub, onlar arasında qanunauyğun əlamətləri əks etdirir və araşdırmanın əsas vəzifələrini həll etmək məqsədilə fərziyələrin qurulmasına və yoxlanılmasına xidmət edir.

Cinayətin kriminalistik xarakteristikasının elementləri:

I. Cinayətə hazırlıq onun törədilməsi və gizlədilməsi üsulları.

Cinayətin törədilməsinin variantları: Cinayətə hazırlıq, onun törədilməsi və gizlədilməsi, Cinayətin

törədilməsi və gizlədilməsi, Cinayətin törədilməsinə hazırlıq, Cinayətin törədilməsi.

Cinayətə hazırlıq, onun törədilməsi və gizlədilməsi üsulları: Cinayət üsulu – cinayətə hazırlıq, onun törədilməsi və gizlədilməsi üzrə vahid təfəkkürdə birləşmiş hərəkətlər sistemidir.

Cinayətin törədilməsi üsulu – cinayətin obyektiv tərəfinin icrası üzrə hərəkətlər sistemidir.

Cinayətin gizlədilməsinin üsulları: cinayət haqqında məlumatın gizlədilməsi, saxtalaşdırma, maskalanma, uydurma, cinayət izlərin məhv edilməsi.

II. Cinayətin törədilməsi yeri, vaxtı, şəraiti, alət və vasitələri.

III. Qəsdin predmeti.

IV. Zərərçəkənin şəxsiyyəti.

V. Cinayətkarın şəxsiyyəti.

VI. Cinayət izləri.

VII. Cinayətin baş verməsinin səbəb və şəraiti.

Sual 50. Müasir mütəşəkkil cinayətkarlığın xüsusiyyətləri, anlayışı və strukturu.

Cavab: Mütəşəkkil cinayətkarlıq - dedikdə ierarxiyalı təşkilati quruluşu, konkret cinayətkar fəaliyyət sahəsində sıx birliyin olması, yaxşı işlənib hazırlanmış məxfilik və hüquq mühafizə orqanlarından müdafiə sisteminin, rüşvətlə ələ almanın mövcüdlüyü, xarici ölkələrə çıxışın və beynəlxalq mafiya ilə əlaqənin olması da daxil olmaqla cinayətkar fəaliyyətin geniş miqyası ilə fərqlənən fəaliyyət başa düşülməlidir.

Mütəşəkkil cinayətkar qrupların kiminalistik tədqiqatı:

- sadə kriminal qruplar;
- «kompaniya» tipli kriminal qruplar;
- mütəşəkkil cinayətkar qrup;
- mütəşəkkil cinayətkar birlik.

Sual 51. Mütəşəkkil cinayətkar qruplar tərəfindən törədilmiş cinayətlərin araşdırılmasının təşkilinin taktiki və metodiki xüsusiyyətləri.

Cavab:

- mütəşəkkil cinayətkar fəaliyyətin araşdırılmasına ixtisaslaşmış müstəntiqlərin cəlb edilməsi;
- mütəşəkkil cinayətkar qruplar tərəfindən törədilmiş cinayətlərin açılması və araşdırılması üçün istintaq-əməliyyat qruplarının yaradılması, həmçinin istintaq və əməliyyat orqanlarının effektiv qarşılıqlı əlaqəoəri imkanlarından geniş istifadə etmək;
- istintaqa mümkün qarşিদurmaların qarşısıdurmaların qarşısının alınması;
- cinayət haqqında alınmış məlumatların dərhal bərkidilməsi, saxlanması və obyektivləşdirilməsi, tədbirlərin görülməsi;
- şahidlərin, zərərçəkmiş şəxsin və istintaqa kömək göstərən digər şəxslərin mühafizəsinin təmin edilməsi;
- cinayətin açılması və istintaqının həyata keçirən şəxslərin və onların digərlərinin mühafizəsinin təmin edilməsi;
- istintaq sirlərinin yayılmamasının təmin edilməsi.

Sual 52. Mütəşəkkil cinayətkarlığın ibtidai istintaqı zamanı istintaqın təşkili və araşdırması prinsipləri.

Cavab:

- istintaqın ən ixtisaslaşmış qüvvələrinin istintaqın başlıca istiqamətlərində və müvəqqəti ikinci dərəcəli istiqmatələrində mərkəzləşdirilməsi, istintaqın gedişinin və onun strateji vəzifələrinin yerinin müəyyən edilməsi;
- əsas və ya ikinci dərəcəli, lakin cinayətkar təşkilatın strukturunda zəif olan həlqələrin axtarışının daim diqqət mərkəzində saxlanması, təşkilatın üzvləri ilə onları tamamilə dağıda bilən işin aparılması;
- əməliyyat-axtarış və istintaq səviyyələrində kriminalistik informasiyalar axınının hərəkətlərinin daim əlaqələndirilməsi;
- istintaq informasiyalarının və əməliyyat-axtarış informasiyaların mümkün sızma kanallarına nəzarət edilməsi və s.

Sual 53. Adam öldürmənin kriminalistik anlayışı və xarakteristikası. Müəyyən edilməli hallar.

Cavab:*Adam öldürmə* - dedikdə qəsdən, yaxud ehtiyatsızlıqdan başqa, şəxsin həyatdan məhrum edilməsinə yönələn cinayət hüquqi məsuliyyət yaradan ictimai təhlükəli əməl başa düşülür. Adam öldürmə cinayətləri aşağıdakı növlərə bölünür:

- qəsdən adam öldürmə (CM-in 120-ci maddəsi);
- ananın yeni doğduğu uşağını qəsdən öldürməsi (CM-in 121-ci maddəsi);

- güclü ruhi həyəcan vəziyyətində qəsdən adam öldürmə (CM-in 122-ci maddəsi);
- zəruri müdafiə həddini aşmaqla adam öldürmə (CM-in 123-cü maddəsi) ;
- ehtiyatsızlıqdan adam öldürmə (CM-in 124-cü maddəsi);
- özünü öldürmə həddinə çatdırma (CM-in 125-ci maddəsi).

Adam öldürmə cinayəti zərər çəkmiş şəxsin həyatdan məhrum edilməsi ilə xarakterizə olunur.

Sual 54. Qəsdən adamöldürmə cinayətlərinin araşdırılmasında sübut edilməli olan hallar və meyitin şəxsiyyətinin müəyyən edilməsi.

Cavab:

- adamöldürmə cinayətinin olub olmaması;
- adamöldürmə cinayətinin törədilməsi vaxtı və üsulu;
- adamöldürmə cinayətini kim törədib;
- həmin cinayətdə iştirak edən şəxslərin dairəsi və hər birinin rolu;
- meyitin şəxsiyyəti;
- təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyətini xarakterizə edən məlumatlar;
- cinayətin törədilməsinin motivi;
- cinayəti törədənin cavabdehliyini ağırlaşdıran və yüngülləşdirən hallar;
- adamöldürmə cinayəti haqqında xəbər verməmə və ya cinayəti əvvəlcədən vəd etmədən gizlətmə faktının olub olmaması;
- adamöldürmə cinayətinin törədilməsinə sövq edən hallar;

Adamöldürmə cinayətləri üzrə meyitin şəxsiyyətinin müəyyən edilməsinin üsulları:

- üzərində meitin şəxsiyyətini təsdiq edən sənədlərə əsasən xoxlama;
- meyitin tanınma üçün qeydiyyatına əsasən yoxlama;
- meyitin tanınma üçün təqdim edilməsi;
- daktiloskopik qeydiyyata əsasən yoxlama;
- itkin düşmüş şəxslərin qeydiyyatı üzrə yoxlama.

Sual 55. Meyitin və ya onun hissələrinin aşkar edilməsi ilə bağlı hadisə yerinə və meyitə baxışın vəzifələri.

Cavab:

- adamöldürmə, intihar, bədbəxt hadisə və təbii ölüm faktının olub olmamasını müəyyən etmək;
- adamöldürmənin baş verdiyi yerin müəyyən edilməsi;
- ölümün baş vermə vaxtının müəyyən edilməsi;
- zərərçəkənin şəxsiyyətinin müəyyən edilməsi;
- adam öldürmənin motivinin müəyyən edilməsi;
- cinayətkarın şəxsiyyəti barədə məlumat əlavə etmək;
- cinayətkarın üzərində qala biləcək izləri müəyyən etmək.

Meyitə baxışın vəzifələri

- meyitin şəxsiyyətinin ilkin müəyyən edilməsi;
- meyitin aşkar edildiyi yerin və onun pozasının qeyd edilməsi;
- ölümün baş verdiyi yerin müəyyən edilməsi;

- meyitin paltarların da, ayaqqabısında və. i.a. izlərin zədələrin aşkar və qeyd edilməsi;
- meyit əlamətləri əsasında ölümün tətbiqi vaxtının müəyyən edilməsi;
- adamöldürmənin törədilməsi üsulları və istifadə olunan vasitələrin müəyyən edilməsi.

Sual 56. Adamöldürmə cinayətlərinin gizlədilməsi üsulları

Cavab:

- meyit və onun hissələrinin məhv edilməsi və gizlədilməsi üzrə hərəkətlər;
- hadisə yerindən meyitin digər yerlərə yerləşdirilməsi;
- meyitin hissələrə bölünməsi və ya onun tanınmaz hala salınması;
- yalan alibin yaradılması;
- adamöldürmə hadisəsini özünü öldürmə, özünəqəsd, bədbəxt hadisə, gözlənilməz təbii ölüm kimi səhnələşdirilməsi;
- maddi subutların məhv edilməsi, qan ləkələrinin yuyulması, əl və ayaq izlərinin silinməsi;
- zərərçəkmişə məxsus əşyaların kənarlaşdırılması ;
- cinayət alətlərinin gizlədilməsi və ya hadisə yerində saxlanması .

Sual 57. Adamöldürmə cinayətlərində meyitə xarici baxış zamanı müəyyən edilməli hallar

Cavab:

- cinsi, bədən quruluşu, vəziyyəti, təqribi yaşı ;
- dərisinin rəngi, bədəninin temperaturu(baxışın əvvəlində və sonunda) ətraf mühitin temperaturu;
- meyit əlamətləri və onların xarakteri, meyit ləkələri;
- meyitin qacıması və çürümə, baş. sifət və qarın hissəsinin vəziyyəti;
- cinsi orqanların və arxa keçid dəliyinin vəziyyəti;
- meyitin üzərindəki zədələr, onların xarakteri, yerləşməsi, forması , ölçüləri, rəngi və s.

Sual 58. Cinsi cinayətlərin kriminalistik xarakteristikasının elementləri:

Cavab:

- konkret şəxsə qarşı törədilən zorakı xarakterli seksual hərəkətlərin üsulu;
 - 1)aktiv üsul (fiziki və ya psixi zorakılıq) ;
 - 2)passiv üsul (zərərçəkənin köməksiz vəziyyətindən istifadə edilməsi) ;
- cinsi ehtirası təmin etmə forması;
 - 1)cinsi əlaqəyə təbii formada vadar etmə;
 - 2)cinsi əlaqəyə qeyri-təbii pozğun formada girməyə vadar etmə;
- cinayətin törədilməsi şəraiti, seksual zorakılığın törədilməsi yerinin xarakteri;
- cinayətin törədilmə yerinin təşkili;

- seksual xarakterli zorakı hərəkətlərinin şahidlərinin olmaması;
- cinayətkarın şəxsiyyətinin xarakteristikası;
- cinsi mənsubiyyəti;
- zərərçənin münasibəti;
- resediv əlamətlərinə görə;
- psixi əlamətlərinə görə;
- xarakterik izlər;
- zorakılıq izləri;
- cinsi əlaqənin törədilməsi izləri;

Sual 59. Cinsi cinayətlər üzrə müəyyən edilməli halları:

Cavab:

- zorakı hərəkətlərin olması və həmin faktın seksual hərəkətlərlə əlaqəsi;
 - seksual xarakterli hərəkətlərin törədilməsi faktı və ya həmin hərəkətlərin törədilməsinə cəhdin olması;
 - seksual zorakılığın törədilmə vaxtı, yeri;
 - ziyanın xarakteri;
 - zərərçəkmişin şəxsiyyəti;
 - cinayətkarın şəxsiyyəti;
 - seksual zorakılığa sövq edən hallar;
- Cavabdehliyi ağırlaşdıran və yüngülləşdirən hallar.

Sual 60. Seksual zorakılığın törədilməsi yerinə baxışın keçirilməsinin vəzifələri

Cavab:

- hansı yerdə və hansı şəraitdə seksual zorakılığın müəyyən edilməsini müəyyən etmək və şəraitin zərərçəkmişin verdiyi məlumatlarla uyğunluğu. Cinayətkarların üzərində hansı izlər qala bilər;
- seksual zorakılığın izlərini və digər maddi sübutları aşkar etmək;
- hadisə yerindən torpaq, bitki nümunələrinin və digər mikrohissəciklərin götürülməsi;
- seksual xarakterli zorakılığın törədilmə mexanizminin müəyyən edilməsi;
- alınmış məlumatlar əsasında isti izlərlə cinayətkarın axtarışını təmin etmək;
- cinayətin ayrı-ayrı hallarına dair fərziyələr irəli sürmək.

Sual 61. Adam oğurluğu cinayətlərinin anlayışı və kriminalistik xarakteristikası.

Cavab: *Adam oğurluğu* - zərərçəkmiş şəxsin iradəsinə zidd surətdə onu açıq, yaxud da gizli formada yaşadığı mühitdən təcrid etməklə, zərərçəkmiş şəxsə faktiki sahib olmanı nəzərdə tutur.

Adam oğurluğu cinayətinin kriminalistik xarakteristikası:

- cinayətin baş vermə vaxtı və yeri;
- cinayətin törədilməsi üsulu;
- cinayətin gizlədilməsi üsulu;
- zərərçəkmiş şəxsin şəxsiyyəti;

- cinayəti törətmiş şəxsin şəxsiyyəti ;
- oğurlanmış adamın geri qaytarılması üçün tələb olunan ödənişin alındığı yer;
- cinayətin xarakterik izləri.

Sual 62. Adam oğurluğu cinayətləri üzrə tipik istintaq şəraitləri

Cavab:

1. Adamın yoxa çıxması faktı müəyyən edilmişdir. Məlumat şəxsin qohumları tərəfindən daxil olmuşdur.
2. Vətəndaşlar tərəfindən onların qohumlarının oğurlanması və pul tələb edilməsi haqqında məlumat verilmişdir.
3. Zərərçəkmiş şəxs və ya onun qohumları tərəfindən şəxsin qısa müddət ərzində qeyri-qanuni azadlıqdan məhrum edilməsi barədə məlumat daxil olmuş və cinayətkarları şəxsi azad edərkən ona hədə-qorxu gələrək təyin olunmuş vaxtda tələb olunan məbləğdə pulun ödənməyəcəyi təqdirdə oğurlanacağını bildirmişlər.
4. Adama oğurluğu barədə məlumat digər mənbələrdən daxil olmuş və fakt barədə məlumat gizli saxlanılaraq cinayətkarlarla danışıqlar aparılır.
5. Adam oğurluğu ilə müşayiət olunan hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayəti törədilmiş «sövdələşmə baş tutmuş» anına cinayət faktı barədə məlumat zərərçəkmiş şəxs və onun qohumları tərəfindən HMO-dan gizlədilmişdir.

Sual 63. Hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətinin törədilməsinə hazırlığın üsulları

Cavab:

- cinayətkar tələbinin irəli sürülən şəxsin müəyyən edilməsi;
- cinayətin törədilməsi yerinin seçilməsi;
- cinayətkar imicin yaradılması (nüfuzu mütəşəkkil cinayətkar qrupunun nümayəndəsi kimi);
- zərərçəkənin vərdişlərini, həyat tərzini, gəlirlərini, hərəkət marşrutlarını, əmlakının yerləşdiyi yeri müəyyən etmək məqsədilə onun cinayətkar tərəfindən müşahidə edilməsi;
- zərərçəkənin qanunazidd şəraitə cəlb etməklə, gələcəkdə öz cinayət məqsədlərini həyata keçirmək;
- hədə-qorxu ilə tələb etmənin üsulunun seçilməsi;
- zəruri silah, sənəd, alət və vasitələrin, nəqliyyat vasitəsinin seçilməsi;
- cinayət iştirakçıları arasında rolların bölünməsi;
- seçilmiş cinayət üsulundan asılı olaraq digər zəruri hərəkətlərin görülməsi.

Sual 64. Hədə-qorxu ilə tərtib edənin cinayət başında tutulmasına hazırlıq

Cavab:

- şübhəli şəxsin əlaqələri, cinayətkar qrupda mövqeyi, psixoloji xüsusiyyətləri barədə məlumatların əldə olunması;
- zərərçəkənin və onun ailə üzvlərinin təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə onun iş və yaşadığı yerdə əməliyyat müşahidə etməni,

həmçinin digər hüquqi, təşkilati və əməliyyat-axtarış tədbirlərinin keçirilməsi;

- cinayət barədə məlumat verən şəxsin telefon və digər danışıqlarını nəzarətə götürmək;
- cinayətkarın tutulma yerini, istifadə olunan güc və qüvvəni müəyyən etmək;
- hədə-qorxu ilə tələb etmənin predmetini hazırlamaq, cinayətkarın bədəninə və paltarına keçmək üçün onu xüsusi kimyəvi maddələrlə işləmək, pul əksinazlarının nömrələrini əvvəlcədən qeyd etmək və pul vəsaitlərinin verilməsi aktında bu barədə qeydlər aparmaq;
- cinayətkar fəaliyyətini sənədləşdirilməsi üçün audio-video texnikanı hazırlamaq, onları cinayətkarların yoxlaması və hədə-qorxu ilə tələb etmə predmetinin verilməsi yerlərində quraşdırılması;
- mütəxəssislərin iştirakının təmin edilməsi;
- hal şahidlərin dəvət olunması;
- tutulmanın iştirakçılarının təlimatlandırılması.

Sual 65. Hədə-qorxu ilə tələb etmənin cinayət başında tutulması üzrə taktiki əməliyyatın mahiyyəti

Cavab:

- cinayətkarların tutulması;
- şəxsi axtarış;
- hadisə yerinə baxış;
- şübhəli şəxsin şəxsi müayinəsi;
- şübhəli şəxsin dindirilməsi;
- cinayətkarların yaşayış yerlərində axtarış;
- götürülmüş əşyalara baxışın keçirilməsi;

- müqayisəli tədqiqat üçün nümunələrin götürülməsi;
- şahidlərin dindirilməsi;
- əməliyyat-məlumat qeydiyyatına əsasən tutulan şəxslərin yoxlanılması;
- hədə-qorxu ilə tələb etməni törədən şəxslərin tanınma üçün təqdim edilməsi.

Sual 66. Mənim səmə və ya israf etmə yolu ilə talamanın əlamətləri, hesabat sənədlərində saxtılıqların edilməsi

Cavab:

- müəssisədə və ya təşkilatda maddi qiymətlilərin çatışmaması faktı;
- kommersiya fəaliyyəti subyekt tərəfindən istehsal olunduğundan artıq məhsulun aşkar edilməsi;
- şəxsə saxlanması və ya istifadə olunması üçün etibar edilmiş əmlakın olmaması faktı;
- müəssisə və ya təşkilatda sənədlər üzrə mədaxil edilməmiş maddi qiymətlilərin olması;
- idarə, müəssisə, təşkilatda normadan artıq qurğuların silinməsi;
- maddi qiymətlilərin dövriyyəsinə əks etdirən sənədlərdə saxtılıq əlamətlərinin olması;
- istehsal olunan məhsulun keyfiyyətinin əsassız şişdirilməsi;
- sərflənən xammalın normasının əsassız şişdirilməsi;
- istehsal normasının əsassız şişdirilməsi;
- istehsal normasının əsassız aşağı salınması;

- istehsal işlərinin real yerinə yetirilmiş işlərlə müqayisədə şişdirilməsi;
- əmtəəsiz əməliyyatların keçirilməsi;
- məhsulun (əşyaların) realizəsi etibar edilmiş şəxsdən müvafiq mədaxilin daxil olunmaması.

Hesabat sənədlərində saxtalıqların edilməsi:

- sənədlərdə texniki saxtalıq əlamətlərinin olması;
- eyni maddi qiymətlilərin dövriyyəsini əks etdirən müxtəlif sənədlərin məzmununda uyğunsuzluqların olması;
- sənədlərdə imzaların saxtalaşdırılması;
- hesabat sənədlərinin məzmununun istintaq zamanı müəyyən edilmiş faktlarla uyğun olmaması.

Sual 67. Mənimşəməninin kriminalistik xarakteristikasının elementləri

Cavab:

- mənimşəməyə hazırlıq;
- əmlakın etibar edilməsi barədə mülki-hüquq və əmək müqavilələrinin bağlanması;
- mənimşəmə üçün qeydiyyatda alınmayan artıq məhsulun yaradılması;
- maddi qiymətlilərin dövriyyəsini əks etdirən sənədlərin əldə edilməsi və onların saxtalaşdırılması;
- müəyyən vəzifəli şəxslərin rüşvət yolu ilə ələ keçirilməsi.

Sual 68. Mənimsəmə və ya israf etmə cinayətlərinin törədilməsi və gizlədilməsi üsulları

Cavab: Törədilməsi üsulları

- istehsalatın təşkili, texnologiyasını, uçot və hesabatını tənzimləyən qanunların, digər normativ aktların, təlimatların və qaydaların pozulması;
- normativ aktlarda olan boşluqların və çatışmazlıqlardan istifadə edilməsi;
- istehsal olunan məhsulun saxlanması, daşınması, realizə edilməsi texnologiyasının, xammal və materialların sərf olunma normativlərinin pozulması;
- mühasibat uçotunun aparılması qaydalarının pozulması;
- işin təşkilində, həmçinin müvafiq kadrlar hazırlığında nəzarətedici orqanların fəaliyyətində olan çatışmazlıqlardan istifadə olunması;
- maliyyə-təsərrüfat subyektlərinin işinin təşkilində, vəzifə və səlahiyyətlər bölgü-sündə, nəzarət icrasının təşkilində, kargü-zarlıq işlərinin aparılmasında buraxılmış səhvlərdən istifadə olunması;
- kadrların seçilməsi və işə qəbul edilməsi qaydalarının pozulması;
- dövlət fondundan maddi-qiymətliyərin özəl (xüsusi) sektorlara köçürülməklə mənimsənilməsi.

Gizlədilməsi üsulları

- qeydiyyat sənədlərinin saxtalaşdırılması;
- digər cinayətlərin uydurulması;
- maddi qiymətliyərin dövriyyəsinə əks etdirən saxta müqavilələrin bağlanması;

- mənimsəmə və israf etmənin predmeti;
- məhsulların istehsalı üçün xammallar;
- istehsal olunan məhsullar;
- pul vəsaitləri;
- qiymətli kağızlar;
- şəxsi və digər əşyalar.

Sual 69. Dələduzluq cinayətinin anlayışı və törədilməsi üsulları.

Cavab: Dələduzluq- yeni etibardan sui-istifadə etmə və ya aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmə və ya əmlaka olan hüquqları əldə etmə başa düşülür

Dələduzluğun törədilməsi üsulları:

- saxta sənədlər əsasında banklardan və başqa təşkilatlardan kredit alma;
- məişət kirayə müqaviləsi ilə götürülmüş əmlakı istifadə etmək niyyəti olmadan öz mülkiyyətinə keçirmə;
- alqı-satqı, tədarük müqaviləsi icra etmək niyyəti olmadan qabaqcadan pul alma;
- borcunu qaytarmaq niyyəti olmadan borc müqaviləsi bağlama;
- maliyyə dələduzluğu (qabaqcadan qaytarmaq niyyəti olmadan müqavilə ilə (əmlak-kirayəsi) əhalidən pulların yığılması);
- özünü vəzifəli şəxs kimi qələmə verməklə əmlakın ələ keçirilməsi;
- saxta etibarnamə və ya şəxsiyyəti təsdiq edən saxta sənəd təqdim etməklə əmlakı ələ keçirmə;
- pul və ya «kukla» lardan istifadə edilməsi;

- qanunsuz olaraq işsizlik müavinətlərinin alınması;
- elektron-hesablayıcı texnikadan istifadə edərək pul və ya əmlak hüquqlarının əldə edilməsi.

Sual 70. Dələduzluq cinayəti üzrə sübut edilməli hallar.

Cavab: Sübut edilməli hallar

- dələduzluq faktı olubmu;
- dələduzluq nə vaxt və harada törədilib;
- dələduzluq hansı üsulla törədilib;
- dələduzluğu kim törədib;
- dələduzluq necə xarakterizə olunur;
- o, əvvəllər dələduzluq törədibmi ;
- dələduzluq bir qrup şəxs tərəfindən törədilibmi;
- əgər törədilibsə, onda dələduzluqdu hər bir iştirakçının rolu;
- maddi ziyan kimə vurulub: dövlət, bələdiyyə, yaxud vətəndaşlara;
- vurulan maddi ziyanın miqdarı;
- hazırlanan və törədilən dələduzluq kimə məlum olub; onun gizlədilməsinə qarşı kim tədbir görüb;
- dələduzluğun törədilməsinə hansı səbəb və şərait kömək göstərib .

Sual 71. Saxta pul və ya qiymətli kağızları hazırlama və ya satma cinayətinin istintaqı zamanı sübut edilməli olan hallar

Cavab:

- saxta pul və ya qiymətli kağızlar hazırlama və ya satma faktının olması;
- hansı pul əskinası və ya qiymətli kağız hazırlanmış və ya hissəvi saxtalaşdırılmışdır, onun miqdarı, harada hazırlanması və sayı;
- saxta pul və ya qiymətli kağızları bilavasitə kimin hazırlaması və ya qiymətli kağızların saxtalaşdırılmasını kimin tövsiyə etməsi;
- saxta pul və ya qiymətli kağızlar hazırlama və ya satmanın hansı üsulla törədilməsi;
- pul əskinaları və ya qiymətli kağızların saxtalaşdırılması üçün material və alətlərin hansı mənbələrdən əldə edilməsi;
- saxta pul və ya qiymətli kağızların harada, nə vaxt və hansı şəkildə satılması;
- saxta pul və ya qiymətli kağızlar hazırlama və ya satma cinayətində iştirak edən şəxslərin dairəsi və cinayətin törədilməsində onların hər birinin rolu;
- saxta pul və ya qiymətli kağızlar hazırlama və ya satma cinayətini törədənlərin şəxsiyyəti;
- cinayət törətmiş şəxsin əmlakının və qiymətli şeylərinin harada yerləşdirilməsi və ya saxlanması;
- saxta pul və ya qiymətli kağızlar hazırlama cinayətinin törədilməsini kimin bilməsi və dövlət orqanlarına məlumat verməməsi (cinayətin gizlədilməsi faktının olub-olmaması);
- saxta pul və ya qiymətli kağızlar hazırlama və ya satma cinayətində iştirak edən şəxslərin təqsirini ağırlaşdıran və yüngülləşdirən hallar olması;
- saxta pul və ya qiymətli kağızlar hazırlama və ya satma cinayətinə sövq edən hallar;

– saxta pul və ya qiymətli kağızlar hazırlama və ya satma cinayətinin törədilməsinə kömək edən səbəb və şəraitin olması.

Sual 72. Oğurluq cinayətləri üzrə tipik istintaq şəraitləri.

Cavab:

Cinayət törədən şəxs cinayət başında və ya ondan sonra yoxlanmışdır. Cinayət törədən şəxs oğurluq yerindən qaçıb gizlənmişdir. Lakin onun haqqında məlumat var. Cinayət törədən şəxs oğurluq yerindən qaçmışdır və onun barədə heç bir məlumat yoxdur.

Oğurluq cinayətləri üzrə hadisə yerinə baxışın vəzifələri:

- oğurluğun törədilməsi şəraitinin öyrənilməsi;
- cinayət törədən şəxsin oğurluq yerinə gəlmə və getmə marşrutlarının müəyyən edilməsi;
- oğurluq yerinə daxil olmanın və əmələ keçirilməsi üsulunun müəyyən edilməsi;
- cinayət və cinayətkarın işlərinin aşkar edilməsi;
- cinayəti törədənin şəxsiyyəti barədə məlumatların əldə edilməsi;
- cinayət törədən şəxsin oğurluq yerində davranışın, onun ələ keçirilən əşyaların saxlanıldığı yerlər barədə hansı dərəcədə məlumatın olmasını aydınlaşdırmaq;
- hadisə yerindən cinayət törətmiş şəxsin üzərində qala biləcək izlərin müəyyən edilməsi.

Sual 73. Quldurluq və soyğunçuluq cinayətləri üzrə müəyyən edilməli hallar.

Cavab:

- quldurluq və soyğunçuluq faktının olması;
- cinayətdə iştirak edən şəxslərin dairəsi və hər birinin rolu;
- hücum edən qrupun mütəşəkkililik dərəcəsi;
- hücumun və əmlakın ələ keçirilmə üsulu;
- cinayətin törədilməsi yeri, vaxtı və şəraiti;
- cinayətkarın şəxsiyyəti;
- zərərçəkənin şəxsiyyəti;
- hücum nəticəsində zərərçəkənin aldığı zədənin ağırlıq dərəcəsi;
- ələ keçirilmiş əmlakın xarakteri və miqdarı;
- soyğunçuluq və quldurluq cinayətinin törədilməsinin səbəb və şəraiti.

Sual 74. Vergilərlə bağlı istintaq departamentinə aşağıdakı material və məlumatlar təqdim olunmalıdır.

Cavab:

- gəlirin və yaxud vergi qoyulmalı olan obyektin gizlədilməsi barədə, dövlət vergi orqanlarının rəhbərinin və yaxud müavininin imzaladığı yazılı məlumat;
- vergi qanunvericiliyinə riayət edilməsinin sənədli yoxlama aktı, bununla əlaqədar, dövlət

vergi orqanının rəhbərinin və yaxud onun müvəninin, mədaxilinin və yaxud digər vergi obyektinin vergidən yayınması faktını təsdiq edən, həqiqi mühasibat sənədləri, bəyamnamə və dövlət vergi orqanının vəzifəli şəxslərinin bu sənədlərin götürülməsi barədəki qərara və müvafiq protokola əlavə olunmuş qərarı;

– vergiödəyəne, sənədli yoxlama aktına yazılı etiraz vermək və ona baxılmasının nəticəsi barədə cavab almaq hüququnun izah edilməsi barədə sənəd;

– vergi qanunverigiliyinin pozulması faktlarına görə vergiödəyənin, vəzifəli şəxslərinin izahatları və həmin şəxslərin izahat verməkdən imtina etdikləri halda isə, bu barədə müvafiq akt;

– vergiödəyənin maliyyə-təsərrüfat fəaliyyəti üçün məsul olan şəxslərin bu vəzifələrə təyin olunmaları barədəki əmrlərin surətləri;

– vergi qanunvericinin pozulmasına görə inzibati məsuliyyətə cəlb edilmə barədəki protokol, qərar və digər sənədlər.

Bəyamnamələri verməkdən yayınma faktına görə :

– mədaxilin rəsmi elan olunması qaydasının vergiödəyənin tərəfindən əvvəllər pozulmasına görə inzibati tənbeh verilməsi barədəki protokol və qərar;

– vergiödəyənin mədaxili barədə vergi orqanlarına bəyamnaməni hansı müddətə və hansı qaydada təqdim etməli olduğunu təsdiq edən rəsmi elan arayışlar və digər sənədlər;

- vergiödəyən tərəfindən mədaxil barədə, billə-bilə bəyamnaməyə yalan məlumatın daxil etməsi nəticəsində gəlməyə əsas verən diyə sənədlər.

Sual 75. Hüquqi və fiziki şəxslərin vergi ödəməkdən yayınması üsulları

Cavab:

- təsərfat fəaliyyətinin zəruri hüquqi qeydiyyatının olmaması;
- mühasibat qeydiyyatının qismən və ya tamamilə olmaması;
- maddi qiymətlilərin satışından əldə edilmiş gəlirin mədaxil edilmədən əsassız silinməsi;
- təsərfat subyektlərinə qanunsuz olaraq vergi imtiyazlarının tətbiq edilməsi;
- vergi deklarasiyasının düzgün tərtib edilməməsi;
- müəsisələrdə ödənilmiş pul vəsaitlərinə ilkin sənədlərin lazımi qaydada tərtib olunmaması;
- fiziki şəxs lərə ödənilmiş pul vəsaitlərinin heç bir sənəddə qeydiyyata alınmaması;
- pul vəsaitlərinin müəsisənin xəzinəsindən deyil, sığorta firmalarından ödənilməsi.

Sual 76. Terror xarakterli cinayətlərin kriminalistik xarakteristikası və növləri.

Cavab: Terrorçuluq cinayətlərinin kriminalistik xarakteristikası onun təzahür formasından, konkret növün-dən asılı olaraq formalaşır və dəyişir. Bu baxımdan biz terrorçuluğa xas olan bütün xüsusiyyətləri nəzərə alaraq bu cinayətlərin

kriminalistik xarakteristikasının əsas tipik elementlərinə (ünsürlərinə) aşağıdakıları aid edə bilərik: terrorçuluğun forma və növlərinin kriminoloji təsnifatı; cinayətin motivi və cinayətkar davranışın motivasiyası; terrorçuluq əməllərinin törədilmə üsulu, alət və vasitələri, yeri, vaxtı və şəraiti; cinayətin xarakterik izləri və onların yaranma mexanizmi; terror qruplarının cinayətkar fəaliyyətinin xüsusiyyətləri; terror qurbanlarının şəxsiyyətini xarakterizə edən məlumatlar.

Sual 77. Terror xarakterli cinayətlərin fəaliyyət formaları .

Cavab: Terrorçuluğun fəaliyyət formaları :

Terror fəaliyyətinin həyata keçirilmə formalarına görə: milli (daxili) və transmilli (beynəlxalq) terrorçuluq; motivlərdən irəli gələrək siyasi, sosial (sol-«qırmızı» və sağ-«qara»), milliyətçi (separatçı, represiv milliyətçi); dini (fundamentalist və sektant), dünyagörüşündən doğan, fərdi, kriminal, terrorçuluq növlərini; terror fəaliyyətində istifadə olunan üsul, alət və vasitələrinə görə ənənəvi (soyuq və odlu silahlar, partlayıcı qurğular və s.), kompüter (kiberterrorizm), nüvə, biologi, kimyəvi (bioterrorizm), terrorçuluq növlərinə bölünür.

Terrorçuluq gınayətlərinin həqiqi motivlərinin aşkar edilməsinin mürəkkəbliyi onunla bağlıdır ki, bu növ gınayətlərdə motivlərin 2 aspekti mövğuddur: rasiona (rasionalizm - fəlsəfi təfəkkürü duyğuşu qavrayışından ayıran və yanlış olaraq əqli yeganə idrak vasitəsi hesab edən idealist fəlsəfi

gərəyan) və irrasional (irrasionalizm) - idealist fəlsəfədə bütün hadisələrin kökünü irrasional əsas təşkil etdiyini göstərən və elmi məntiqi idrakı inkar edən ən mürtəbə gərəyan).

Sual 78. Terror xarakterli cinayətlər üzrə hadisə yerinə baxış .

Cavab: Terror aksiyası ilə əlaqədar hadisə yerinə baxışın keçirilməsinin taktiki cəhətdən 2 mərhələdə aparılması tövsiyə edilir.

Birinci mərhələdə terror aksiyası haqqında müstəntiq (təhqiqatçı) məlumat alan kimi, hadisə yerinin təcrid olunması və qorunması üzrə təxirəsalınmaz tədbirlər həyata keçirməlidir. Əgər terror aksiyası nəqliyyat vasitəsində baş veribsə, onun hərəkətinin dayandırılması, yaralıların hadisə yerindən çıxarılması, onlara lazımi təcili tibbi yardımın göstərilməsi təşkil edilməlidir.

Bu tədbirləri həyata keçirildikdən sonra müstəntiq baxışın **ikinci mərhələsinə** başlayır. PM və PQ-nin növünün, hazırlanma yerinin və üsulunun dəqiq müəyyən edilməsi istintaqın aparılma istiqamətinin planlaşdırılmasında istintaq orqanları üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan PM və PQ-dən istifadə etməklə törədilən terror aksiyalarında hadisə yerinə düzgün baxışın keçirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Partlayış izləri hadisə yerində 3 qrupa bölünür: PM və PQ-nin qalıqları; ətraf obyektlərdə əks

olunmuş partlayış izləri; PM və PQ-nin partlaması nəticəsində əmələ gələn partlayış məhsulları.

1-ci qrup izlərə qəlpələr, bərkidici və s. detallar (onlar kifayət qədər yığılıqda PQ-nin bərpasına imkan verir) aiddir. PQ-nin bərpa olunmuş gövdəsinə, daxili həcminə və partlayışın gücünə əsasən PM-in miqdarı haqqında fikir yürütmək mümkündür. Bu detalların və qəlpələrin üzərindəki trasoloci əlamətlər və onların hazırlanma xarakteri bu partladıcı qurğunun hazırlandığı alət tipini və qurğunun növünü həmçinin cinayətkarın “ixtisaslaşma səviyyəsi”ni müəyyən etməyə imkan verir.

2-ci qrup izlərə isə ətraf obyektlər üzərindəki deformasiyalar (şəklini dəyişmələr), mikrostruktur dəyişikliklər, mikrohissəciklər, müxtəlif zədələr və s. aiddir. Bu izlər PQ-nin tətbiqi nəticəsində dağıdıcı (brizant) təsir kimi (istilik, akustik, seysmik, işıq, parçalayıcı və s. təsir) xarakterizə olunur.

3-cü qrup izlərə partlayış nəticəsində əmələ gələn partlayış məhsulları aiddir. PM-in partlayış məhsulları - bu, partlayış nəticəsində yaranan qazaoxşar və bərk maddələrin məcmusundan ibarətdir.

Sual 79. Xuliqanlıq cinayətinin anlayışı, kriminalistik xarakteristikası və bu növ cinayətlər üzrə tipik istintaq şəraitləri

Cavab: *Xuliqanlıq -- cəmiyyətə açıqca hörmətsizlikdə ifadə olunan, vətəndaşlar üzərində zor tətbiq olunması və ya belə zorun tətbiq edilməsi hədəsi ilə müşayiət olunan, habelə özgənin əmlakının məhv edilməsi və ya zədələnməsi ilə*

nəticələnən ictimai qaydanın kobud surətdə pozulmasıdır.

Tipik istintaq şəraitləri:

- şəxs hadisə yerində tutulmuşdur;
- xuliqanlıq hərəkətlərini törədən şəxs hadisə yerindədir, lakin öz hərəkətlərini davam edir;
- xuliqanlıq hərəkətləri əvvəllər törədilib və onu törədən şəxsiyyəti məlumdur;
- xuliqanlıq hərəkətlərini törədən şəxs hadisə yerindən qaçıb gizlənmişdir, onun zahiri əlamətləri barədə məlumatlar var;
- xuliqanlıq hərəkətlərinin izləri aşkar olunub lakin onu törədən şəxs barədə heçbir məlumat yoxdur.

Sual 80. Xuliqanlıqın istintaqı zamanı müəyyən edilməli hallar

Cavab:

- nə baş vermişdir, şübhəli şəxsin hərəkətləri konkret olaraq nədə ifadə olunmuşdur, şəxs ictimai qaydanı kobud surətdə pozan və cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən hərəkətlərə yol vermişdirmi, bu hərəkətlərdə xuliqanlıqın əlamətləri vardırımı, vardırsa hansı əlamətlərdir;
- şəxsin hərəkətlərində müstəsna həyasızlıq və hörmətsizlik əlamətləri vardırımı, onlar konkret olaraq nədə ifadə olunmuşdur;
- cəmiyyətə zidd hərəkətlər harada, nə vaxt və kimin yanında törədilmişdir, davam etmə müddəti və başa çatma səbəbləri;
- xuliqanlıq hərəkətlərinin törədilməsi üsulları;

- şübhəli şəxs xuliqanlıq törətmək niyyətini qabaqcadan söyləmişdirmi, əgər söyləmişdirsə, qabaqcadan hansı hazırlıq hərəkətləri görmüşdür;
- xuliqanlıq digər cinayətlərin törədilməsi ilə müşayiət olunmuşdurmu, olunmuşdursa, hansı cinayətlərin;
- xuliqanlıq hərəkətlərini kim törətmişdir; o əvvəllər analoci əməllər törətmişdirmi; xırda xuliqanlıqğa görə inzibati məsuliyyətə cəlb olunmuşdurmu; cinayətkar qəsdin motivi və məqsədi;
- əgər cinayət bir qrup şəxs tərəfindən törədilmişsə, dəstənin təşkilatlanma dərəcəsi (qabaqcadan əlbir olmuş bir qrup şəxs, mütəşəkkil dəstə, cinayətkar birlik), dəstənin hər bir iştirakçının rolu;
- zərərçəkənlər varmı, onlar kimlərdir, onlara bədən xəsarəti yetirilmişdirmi, yetirilmişdirsə, xarakteri və ağırlıq dərəcəsi; xuliqanlıq hərəkətlərinə onlar təhrik etməmişlər ki;
- maddi ziyan dəymişdirmi, kimə, miqdarı;
- cinayətin törədilməsinin səbəb və şəraiti;
- hüquq pozucusunun məsuliyyətinin xarakterinə və dərəcəsinə təsir edən hallar.

Sual 81. Yanğın cinayətləri zamanı hadisə yerinə baxış zamanı əsasən aşağıdakılar müəyyən edilməli hallar

Cavab:

- yanğının mənbəyi;
- alovun yayılma istiqaməti;

- yanğının baş vermə vaxtı;
- yanğın mənbəyində yanğın törədə biləcək texniki vasitələrin olub-olmaması;
- yanğınsöndürmə vasitələrinin vəziyyəti;
- maddi ziyanın xarakteri və miqdarı.

Qəsdən yandırma zamanı cinayətkara məxsus izlər:

- yanğının ilk baş verdiyi səhərdə biri - biri ilə əlaqəsi olmayan iki və daha çox yanğın mənbəyinin olması;
- yanğın mənbəyində və onun ətrafında qəsdən yanğın törətmək üçün istifadə olunmuş vasitə və maddələrin qalıqlarının aşkar olunması;
- özü - özünə alışmaya meyilli olmayan maddələrin yerləşdiyi sahələrdə, yanğının mənbəyində hər hansı yanğın törədə biləcək vasitələrin olmaması və s.

Sual 82. Narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlərin kriminalistik xarakteristikasının elementləri.

Cavab: Narkotiklərlə bağlı cinayətlərin kriminalistik xarakteristikası dedikdə, narkotik vasitələrlə bağlı olan cinayətlərin aşkar edilməsi, açılması və istintaqının həyata keçirilməsi məqsədilə optimal yolların və metodların seçilməsinə imkan yaradan, bir-biri ilə əlaqədə olan məlumatlar sistemini başa düşürük.

Bu növ cinayətlərin kriminalistik xarakteristikasının əsas elementlərinə aşağıdakılar aiddir:

- cinayətin törədilməsi şəraiti (cinayətin törədilməsi yeri, vaxtı, onun törədilməsinə sövq edən hallar və s.);
- cinayətin törədilməsi mexanizmi;
- ölkəmizin coğrafi mövqeyi;
- qəsdin predmeti;
- cinayətin törədilməsində iştirak edən şəxslərin dairəsi, rolu və onların şəxsiyyəti haqqında məlumatlar;
- cinayətin həyata keçirilmə mexanizmi;
- cinayətin törədilməsinin səbəb və şəraiti.

Sual 83. Narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı keçirilən yoxlama tədbirləri və tərtib olunan sənədlər

Cavab:

- polis əməkdaşının raportu;
- şəxsin polis orqanlarına və ya müalicə-profilaktik müəssisələrinə gətirilməsinə əsas verən vətəndaşların ərizələri, məlumatları və digər sənədlər;
- polis orqanlarına gətirilən şəxsin izahatı;
- şəxsi axtarış və əşyaların yoxlanılması, götürülməsi haqqında protokol;
- şəxsin narkoloci dispanserdə qeydiyyatda olması haqqında arayış;
- inzibati hüquqpozma haqqında protokol (İXM-in 44-cü maddəsinə əsasən əvvəllər tərtib edilmiş protokol nəzərdə tutulur);

- şəxsin üstündən götürülmüş narkotik vasitənin ekspert tədqiqi haqqında ekspert rəyi mütəxəssisin arayışı;
- bu faktla əlaqədar digər şəxslərin izahatları;
- hadisə yerinə baxış protokolu;
- şəxsin məhkəmə-tibbi müayinəsi aktı;
- şəxs haqqında olan xarakterizəedici materiallar;
- narkotik xassəli bitkilərin qanunsuz kultivasiyası haqqında mütəxəssisin arayışı.

Sual 84. Narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayət işinə başlamanın xüsusiyyətləri və sübut edilməli hallar.

Cavab: Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 204-cü maddəsinə müvafiq olaraq daxil olmuş hər bir məlumat hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən yoxlanıldıqdan sonra cinayət işinə başlama haqqında müvafiq qərar qəbul edilir. Qeyd etmək lazımdır ki, narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi faktları ilə bağlı cinayət işinə başlamaya onda yol verilir ki, şəxsin üzərindən aşkar edilmiş maddə (kütlə) kəmiyyət və keyfiyyət tədqiqatlarından sonra narkotik vasitə hesab edilsin. Cinayət işinə başlamadan əvvəl bu faktlarla əlaqədar hüquqpozma hallarına və tərtib edilmiş yoxlama sənədlərinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır.

Narkotiklə bağlı faktlar üzrə keçirilən yoxlama tədbirləri:

- polis əməkdaşının raportu;

- şəxsin polis orqanlarına və ya müalicə-profilaktik müəssisələrinə gətirilməsinə əsas verən vətəndaşların ərizələri, məlumatları və digər sənədlər;
- polis orqanlarına gətirilən şəxsin izahatı;
- şəxsi axtarış, şeylərin və sənədlərin götürülməsi haqqında protokol (İXM-in 402 və 404-cü maddəsi);
- şəxsin narkoloci dispanserdə qeydiyyatda olması haqqında arayış;
- inzibati xəta haqqında protokol (İXM-in 410, 410-1 ci maddəsinə əsasən əvvəllər tərtib edilmiş protokol nəzərdə tutulur);
- şəxsin üstündən götürülmüş narkotik vasitənin ekspert tədqiqi haqqında ekspert rəyi mütəxəssisin arayışı;
- bu faktla əlaqədar digər şəxslərin izahatları;
- hadisə yerinə baxış protokolu;
- şəxsin məhkəmə-tibbi müayinəsi aktı;
- şəxs haqqında olan xarakterizəedici materiallar;
- narkotik xassəli bitkilərin qanunsuz kultivasiyası haqqında mütəxəssisin arayışı.

Sübut edilməli olan hallar

- cinayət faktının olub-olmaması;
- narkotik vasitənin əldə edilməsinin, saxlanması, daşınmasının, göndərilməsinin, hazırlanmasının üsulları və məqsədi;
- narkotiklər kimdən alınıb və kimə satılıb;
- narkotiklərin alveri ilə məşğul olduğu müddət və əldə edilən gəlirin məbləği;
- narkotiklərlə bağlı cinayətlərdə iştirak edən şəxslərin dairəsi və törədilməsində hər birinin rolu;

– narkotik tərkibli bitkilərin əkilməsi və becərilməsi (edilən aqrotexniki qulluq hansı formada aparılmışdır).

Sual 85. Ekoloji cinayətlər üzrə nümunələrin götürülməsi

Cavab:

– çaylardan və bulaqlardan suyun nümunəsi hər iki sahildən, suyun səthindən və axar suyun çaya tökülən yerlərindən götürülür. Belə hallarda suyun sür'əti, çayın relyefi və s. əlamətləri qeyd edilir;

– sututarlarda suyun nümunəsi 0,25-0,5 - 1 km məsafədə suyun axarı istiqamətində götürülür. Hər bir yuxarıda göstərilən hallarda nümunə bir neçə nöqtədən götürülür;

– qarın nümunəsi ən qalın təbəqələrdən, buzun nümunəsi isə bir neçə yerdən götürülür. Qar və buzun nümunələrini götürərkən, onları kənar hissəciklərdən təmizləmək lazımdır;

– havanın nümunəsi yaşayış məntəqələrində,, 0,5-5 km. intervalla, yerdən 1,5-3.5 m. hündürlükdə götürülür;

– suyun nümunələri çirkləndirmə mənbəyindən 0,5-1 km. məsafədə, çirklənmiş ərazidə hər məntəqədən aşağı istiqamətdə – 5-7 nöqtədən 1,5-2 litr həcmdə götürülür;

- sututarları çirklənmiş ərazinin mərkəzindən 2-3 nöqtədən götürür;
- torpaq nümunələri eyni 10x10x5 sm. ölçüdə çirklənmiş ərazinin müxtəlif yerlərindən götürülür;
- xəstə və ya az müddət əvvəl tələf olmuş balıq, quş və bitki nümunələri hər növdən bir neçə 5 ədəddən az olmayaraq götürülür.

Sual 86. Ekoloji cinayətlər üzrə sənədlərə baxış.

Cavab:

- maye sənaye tullantılarının qeydiyyatı kitabı;
- təmizləyici, süzücü və durulducu qurğuların layihə sənədləri, istismara qəbul aktı və s.;
- müəssisənin, obyektin növbətçi, mühəndis-kimyacı və digər vəzifəli şəxslərin növbətçilik jurnalı, həmçinin çirkab sularına nəzarət jurnalı;
- energetika və kanalizasiya obyektlərinin istismarı haqqında əmrələr, təlimatlar və sərəncamlar, o cümlədən çirkab sularının axıdılmasına icazə;
- nəqliyyat təşkilatları tərəfindən görülmüş işlər üzrə qaimələr, yol və rəqələri və digər sənədlər;
- gəmi sənədləri;
- kanalizasiya və təmizləyici obyektlərin sıradan çıxması, təmiri və yenidən qurulması haqqında aktlar, arayışlar, naryadlar və digər sənədlər;
- sənaye müəssisəsinin laboratoriyaları, sanitariya-epidemioloji xidmətlərin, hövzə müfəttişliyinin hidrokimyəvi laboratoriyalarının operativ nəzarət jurnalı, yoxlama aktları və digər analoji sənədlər;
- digər daimi və birdəfəlik xarakterli sənədlər.

Sual 87. Ekoloji cinayətlərin araşdırılmasında həll olunan əsas məsələlər.

Cavab:

- sututarların və ya atmosferin çirklənməsi konkret nədə təzahür olunub;
- nə vaxt və hansı su obyektinin ərazisi çirklənməyə məruz qalıb (ərzində çirkləndirmə davam etdiyi müddət);
- çirklənmiş ərazinin ölçüləri, sərhədləri;
- sututarlarına və ya atmosfərə zərərli maddələrin atılmasına səbəb nə olmuşdur;
- konkret hansı təbiəti mühafizə qaydası pozulmuşdur;
- müəyyən olunmuş qaydaların pozulması ilə əlaqədar hansı nəticələr baş vermişdir və dəymiş maddi zərərin miqdarı;
- müəyyən olunmuş ətraf mühitin mühafizəsi qaydalarının pozulması və kriminal nəticə arasında səbəbli əlaqənin olması;
- bu əməl özündə cinayətin tərkib elementlərini əks edirmi, yoxsa bu inzibati hüquqpozmadır;
- çirkləndirmənin mənbəyi bilavasitə harada, hansı ərazidə yerləşir (sənaye müəssisəsi, gəmi və s.);
- sututarların və havanın çirklənməsində kim cavabdehdir;
- təqsirli şəxsi hansı səbəb və şərait məcbur edib ki, o, bu cinayəti törətsin, onun məqsədi və motivi;

- təqsirli şəxsin cavabdehliyini yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar hansılardır;
- cinayətin törədilməsinə kömək göstərən səbəb və şərait.

Sual 88. Yol-nəqliyyat hadisəsinin baş verməsinin səbəbləri:

Cavab: 1.Müəyyən şəxslər tərəfindən hərəkətin təhlükəsizliyi və ya nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması:

a) sürücülər tərəfindən sürət həddinin aşması; nəqliyyatın düzgün idarə edilməməsi, sərnişinlərin daşınması üçün yararlı olmayan (bu məqsəd üçün nəzərdə tutulmamış) nəqliyyat vasitələrindən istifadə edilməsi, yük daşıma qaydalarının pozulması və s.

b) piyadalar, veosiped sürən şəxs, at-araba nəqliyyatını idarə edənlər, avtomobil təsərrüfatı işçiləri tərəfindən.

2. Nəqliyyat vasitələrinin nasazlığı:

a) hərəkət vaxtı qəflətən yaranmış nasazlıq;

b) zavod və konstruksiya çatışmazlığı (tormoz sisteminin nasazlığı);

3. Əlverişsiz yol şəraiti və yol səthinin pis olması:

a) yol səthinin zədələnməsi;

b) yollarda təmir işlərinin aparılması qaydalarının pozulması;

c) yolun pis işıqlandırılması;

ç) yol parametrlərinin müəyyən olunmuş standarta uyğun olmaması.

4. Başqa təsadüfə səbəblər.

Ümumiyyətlə, yol-nəqliyyat hadisələrinin əsas səbəbi sürücülər və piyadalar tərəfindən hərəkət təhlükəsizliyinin pozulmasıdır, məsələn, yola uyğun olaraq hərəkət sürətinin düzgün seçilməməsi, dönmə, ötüb-keçmə, hərəkət qaydalarının pozulması, nəqliyyat vasitələrinin sərxoş vəziyyətdə idarə olunması və s.

Sual 89. Yol-nəqliyyat hadisələrinin növləri.

Cavab: **Toqquşma**-nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti zamanı onların bir-birinə toxunmasıdır.

Toqquşmanın çoxsaylı olduğunu nəzərə alıb, 5 əsas növünü göstərmək olar:

- *arxadan toqquşma*-nəqliyyat vasitələrinin arxadan istənilən hissəsinin vurulması;
- *qarşı-qarşıya toqquşma* zamanı nəqliyyat vasitələrinin qabaq hissəsinin eninə tamamilə vurulması başa düşülür;
- *küncdən toqquşmada*-avtomobillərin küncdən toqquşması o cümlədən avtomobilin yuxarı hissələrinin eninin 15 sm-dən az olmayaraq bir-birinə vurulması başa düşülür;
- *yandan toqquşmada*-avtomobillərin yan tərəfdən elə toxunması hesab edilir ki, toqquşma avtomobilin eninə 15 sm-dən az olmasın;
- *çarpaz toqquşma*-bu zaman avtomobillərdən biri digər avtomobilin yan hissəsindən vurulması ilə nəticələnir.

Çevrilmə- nəqliyyat vasitəsi müvazinəti itirərək çevrilir. Çevrilmə nəqliyyat vasitələrinin

mexanizmlərinin nasazlığı və ya onların toqquşması, həmçinin digər predmetlərə toxunması nəticəsində baş verir.

Maneəni vurma- nəqliyyat vasitəsinin tərپənməz predmetlərə çırpılması və ya dəyməsi başa düşülür (tinə, evə, ağaca və s.).

Piyadanı vurma- nəqliyyat vasitəsinin piyadanın vurması və ya piyadanın nəqliyyat vasitəsinə çırpılması nəticəsində zədələrin yetiilməsinə gətirib çıxarır.

Velosiped sürəni vurma- isə nəqliyyat vasitəsi velosipedçinin vurulması və ya şəxs özü velosipedlə nəqliyyat vasitəsinə toxunaraq müxtəlif dərəcədə zədə alması ilə nəticələnir.

Dayanan nəqliyyat vasitəsinə vurma-bu hadisədə isə nəqliyyat vasitəsi dayanan nəqliyyat vasitəsinə vurulur (çırpılır).

At-araba nəqliyyatını vurma- mexaniki nəqliyyat vasitələri at-araba nəqliyyatını, arabanı dartan atı, qoşqunun vurulması başa düşülür.

Heyvanları vurma-mexaniki nəqliyyat vasitələrinin ev və ya vəhşi heyvanları əzməsi başa düşülür.

Sərnişinlərin yığılması- hərəkətdə olan nəqliyyat vasitələrindən sərnişinlərin yığılıb yerə düşməsi kimi başa düşmək olar. Bu növ yol-nəqliyyat hadisəsi toqquşma, çevrilmə və digər hallarda sərnişinlərin mexaniki nəqliyyat vasitələrindən yığılması ilə müşayət olunur.

Digər hadisələrə- tramvayın relsdən çıxması, daşınan yükün adamların üstünə tökülməsi və s. aid etmək olar.

Sual 90. Yol –nəqliyyat hadisələri üzrə istintaq şəraitləri

Cavab:1.Nəqliyyat vasitəsinin sürücüsü və zərərçəkmiş şəxs hadisə yerində olmuş, hansısa səbəbdən sonradan hadisə yerində yoxdurlar, (məsələn, tibb müəssisəsinə aparılıqda).

2.Sürücü idarə etdiyi nəqliyyat vasitəsində hadisə yerindən getmişdir və onlar barədə heç bir məlumat yoxdur. Zərərçəkmiş şəxs isə hadisə yerindədir. Belə şəraitdə baş vermiş hadisənin yeri, vaxtı barədə məlumatlar təhlil olunaraq araşdırmanın sonrakı gedişatı müəyyənləşdirilir.

3.Zərər çəkmiş şəxs, nəqliyyat vasitəsilə hadisə yerindədir, sürücü hadisə yerindən qaçıb gizlənmişdir.

Sual 91. YNH ilə əlaqədar törədilən cinayətlər üzrə sübut edilməli hallar.

Cavab: 1.Baş vermiş hadisənin xarakteri;

2.Bu hadisə kimin günahından baş verib (sürücünün, texniki personalın, nəqliyyatın təmir işlərinə cavabdeh olan şəxslərin və s.);

3.Hadisənin baş verdiyi vaxt və yer;

4.Sürücünün məsuliyyətini ağırlaşdıran və yüngülləşdirən hallar;

5.Yol hərəkət qaydalarının pozulması ilə baş vermiş hadisə arasında səbəbli əlaqə;

6.Cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın xarakteri və miqdarı;

7.Cinayətin törədilməsinə sövq edən hallar.

Yuxarıda sadalanan halların dairəsi baş vermiş hadisənin şəraitindən asılı olaraq, daha geniş ola bilər.

Birinci haldan irəli gələrək aşağıdakıları müəyyənləşdirmək məqsədəuyğundur:

- hadisənin cinayət xarakterli olmasını;
- hadisə zərər çəkən şəxsin yol-hərəkət qaydalarına riayət etməməsi səbəbindən baş verməsi;
- hadisənin təbii fəlakət nəticəsində baş verməsi.

Sual 92. YNH yerinə baxış zamanı həyata keçirilən əsas hərəkətlər.

Cavab:YNH yerinə baxış zamanı aşağıdakı işlər həyata keçirilir:

1)şüşə qırıntıları, nəqliyyat vasitəsindən qopmuş palçıq, aşmış yük, ayrılmış detal və hissələr, dağılmış maye (yanacaq-sürtkü materialları) qalıqlarına əsasən hadisənin mərkəz nöqtəsini müəyyən edilməsi;

2)yolayrıçıda toqquşma zamanı hər tərəfdən görünüş sahəsinin xarakteri, işıqforların yeri, onların iş recimi, yolayrıçıda və ona bitişik küçələrdə hərəkəti tənzimləyən digər yol nişanlarının olması;

3) nəqliyyat vasitəsinin yoldan sürüşməsi və yaxud aşması zamanı yolun dairələnmiş sahəsində mütəxəssisin köməyi ilə izlər əsasında avtomobilin hərəkət radiusunun müəyyən edilməsi;

4) əgər toqquşma ötmə zamanı baş veribsə, onda ötmə hərəkətinin keçirildiyi yol sahəsi daha geniş nəzərdən keçirilir, bu halda hərəkət hissəsinin

vəziyyətinə, yol nişanlarının görünmə dərəcəsinə, ötmə yerində yolun görünüş sahəsinə diqqət yetirilir;

5) nəqliyyat vasitələrinin hər birisinin hərəkət istiqamətini göstərən əlamətlər aşkar edilir və qeyd olunur;

6) ox xəttinə və yol ötrüyünün kənarlarına nisbətə sol və sağ təkər izlərinin yerləşməsi müəyyən edilir və qeydə alınır;

7) tormoz izləri aşkar edilib ölçülür. Əgər tormoz izi müxtəlif yol ötrüklərindən keçirsə, hər bir sahədə izin uzunluğu ayrıca ölçülərək qeyd olunur;

8) nəqliyyat vasitələri baxışdan keçirilir. Adətən baxış insan bədəni, digər nəqliyyat vasitəsi və ya obyektə təmasda olan hissədən başlanır; toqquşma nəticəsində nəqliyyat vasitəsi üzərində yaranmış zədələr (əziklər, cızıqlar, batıqlar, yarıqlar, lak-boya örtüklərinin, palçıq və digər maddələrin yapışması, təzə sınıq izləri) onların avtomobil üzərindəki yerləşməsi yeri qeyd olunur;

9) Baxış zamanı nəqliyyat vasitəsinin texniki vəziyyəti mütəxəssisin köməyi ilə müəyyən edilir (tormoz, sükan idarəetmə, işıqlandırma, signal, sistemləri);

10) avtomobilin ön hissəsinə baxış zamanı qabaq bufer, nömrə, raditor üzlüyü, faralar, qabarit işıqları, kapot, qandallar, qabaq təkərləri, ön şüşənin sütunları, şüşə bərkidicilərinin vəziyyəti müəyyən edilir.

Avtomobilin yan tərəflərinə baxış zamanı qapıların və onların dəstəklərinin, yan şüşələrin, yük maşınında bortların, minik avtomobilində isə

banın yan sütunlarının, arxa təkərlərin vəziyyəti müəyyən edilir.

Avtomobilin arxa tərəfinə baxış zamanı arxa buferin, arxa qabarit işıqlarının, nömrə nişanının, damın və s. vəziyyəti nəzərdən keçirilir.

11)avtomobilin salonuna baxış zamanı daxili avadanlıqların vəziyyəti, qan izləri və onların forması, kənar əşyaların olması, rezin ayaqaltılarının, salonun, döşəməsi üzərində olan izlər müəyyən edilir;

12)əgər nəqliyyat vasitəsinin digər şəxs tərəfindən idarə edilməsi haqqında sürücünün ərizəsi varsa (və yaxud bunu güman etmək üçün digər əsaslar olduqda) sükan, sürət qutusunun və əl əyləcinin lingi, arxa görünüş güzgüsü, xırda əşyalar üçün qutunun qapağı üzərində əl izləri aşkar edilməsi və götürülməsi üçün tədbirlər görülür.

Sual 93. YNH üzrə ekspertizanın keçirilməsi üçün təqdim olunan materiallar və məlumatlar

Cavab:

– hadisə yerinə baxış protokolu, ona əlavə edilmiş fotocədvəllər, çertyoqlar, sxemlər;

– yolun keçid hissəsinin vəziyyəti, yol örtüyünün eni və növü, şəkillər, çala-çuxurların ölçüsü, yol kənarlarının vəziyyəti, çökəkliklər, yolun mailliyi haqqında məlumatlar;

– nəqliyyat vasitəsinin növü, texniki vəziyyəti, onun yükü, yol-nəqliyyat hadisəsi yerinin kordinatorları,

təkər izlərinin uzunluğu və onların xarakteri haqqında məlumatlar;

–nəqliyyat vasitələrinin bir-biri ilə yerləşmə vəziyyəti, onların kontraktıda olan hissələri haqqında məlumatlar;

– hava şəraiti, sürücünün yerindən yolun görünüş sahəsi və görünmə dərəcəsi haqqında məlumatlar;

–sürücü tərəfindən nəqliyyat vasitəsinin təcili tormozlanması, maneənin göründüyü andan nəqliyyat vasitəsinin qət etdiyi məsafə (həmçinin tormozlanmış vəziyyətdə) haqqında məlumatlar;

–yol-nəqliyyat hadisəsi sahəsində sürücünün görünüş zonasında piyadalar üçün keçid nişanının olub-olmaması, piyadanın yolun keçid hissəsində, onun nəqliyyat vasitəsi ilə vurulma yerinə qədər qət etdiyi məsafə, eyni zamanda nəqliyyat vasitəsinin hansı hissəsi ilə piyadanın vurulması və ya hansı hissəsi ilə digər nəqliyyat vasitəsinə zərbə vurulması haqqında məlumatlar;

–yolun keçid hissəsinə çıxmadan əvvəl piyadanın hərəkətləri (durub, həmin istiqamətdə hərəkət edib, hərəkət istiqamətini dəyişib) ;

– istintaq eksperimenti protokolları;

–məhkəmə-tibbi ekspertin rəyi.

Sual 94. Kompüter informasiyasına qanunsuz daxil olma cinayətlərinin kriminalistik xarakteristikası və gizlədilməsi üsulları

Cavab:

- kompyuter informasiyasına qanunsuz daxil olmanın üsulları haqqında məlumat;
- cinayətlərin gizlədilməsi üsulları haqqında məlumat;
- kompüter informasiyasına qanunsuz daxil olmanın vasitələri barədə məlumatlar;
- kompyuter informasiyasına qanunsuz daxil olmanın şəraiti və yeri haqqında məlumat;
- xarakterik izlər haqqında məlumat;
- cinayətin predmeti barədə məlumat;
- cinayətləri törədən şəxsləri xarakterizə edən məlumatlar.

Kompyuter informasiyasına qanunsuz daxil olma cinayətlərinin gizlədilməsi üsulları:

- remeyllərdən istifadə etməklə. Remeylər - məlumatı qəbul edib başqasına ötürəndən sonra göndərən barədə bütün məlumatları məhv edən sistemə deyilir ki, məlumat alan subyekt onu axtarıb tapa bilmir;
- göndəriş proqramlarında uydurulmuş elektron ünvanının göstərilməsi;
- anonimizator - proqramlarından istifadə etməklə. Remeyllərdən fərqli olaraq, anonimizator-proqramlara göndəriş ünvanlarını dəyişirlər, onda biz yalnız göndərən elektron poçtunu tapa bilirik;
- ikinci elektron poçt yeşiyindən istifadə etmək yolu ilə. İnternet sistemində çoxlu saytlar mövcuddur ki, istədiyiniz vaxt və pulsuz özün üçün poçt yeşiyi açıb, (uydurma) yalan çıxış məlumatlarla elektron poçtunu göndərə bilərsiniz.

Sual 95. Kompyuter informasiyasına qanunsuz daxil olma cinayətlərinin törədilmə üsulları.

Cavab:

Birinci qrup - bilavasitə giriş üsulları. Kompyuterin rabitə qovşağına bilavasitə girişi EHM ilə işləyən şəxslər və ya kompyuterlər olan bağlı binalara, otaqlara daxil olma yolu ilə digər şəxslər də törədə bilərlər. Məsələn, naməlum və ya həmin müəssisədə işləyən şəxs məlumatlar işlənən otağın qapısının yanında əlində disket, disk və s. həmin işə aid predmetlər tutub dayanır, qapı açılan kimi ora daxil olur və əlverişli şərait yaranan kimi qanunsuz olaraq məlumat sisteminə daxil olur.

İkinci qrup- məlumatların bilavasitə, elektromaqnit üsulu ilə və digər yollarla ələ keçirilməsi.

Bilavasitə ələ keçirmə kabel və naqillər, yerüstü mikrodalğalar sistemlərinə, sputnik və dözlət rabitə qovşaqlarına daxil olmaqla həyata keçirilir. Məlumatların elektromaqnit yolu ilə ələ keçirilməsi qovşaqlara bilavasitə daxil olmadan müəyyən məsafədən həyata keçirilir.

Audio ələ keçirmə yolu iki üsulla həyata keçirilir:

-birinci qulaqasma qurğularının yerləşdirilməsi («tabletkə», «klop», «cuçok») yolu. Onları kabele, telefona, siqnalizasiya sisteminə, işıq şəbəkəsinə və s. qoşmaq olur;

-audio ələ keçirmənin ikinci üsulu datçikləri binanın, otağın müxtəlif tikinti-texniki konstruksiyalarına

yerləşdirilməsi yoludur (Binanın əsas divarları, otaqlararası kəsmələr, pəncərələr, havatəmizləyici qurğular, su ötürən sistemlər və s.) ;

Üçüncü qrup - Bu üsullarla həm bilavasitə, həm də xüsusi texniki vasitələrin köməyi ilə məlumat sisteminə daxil olmaq olur. Bu üsulun yollarından biri, başqasının proqramına elə komandaların daxil edilməsidir ki, sistemin köhnə funksiyaları olduğu kimi qalır. Həmin komanda öz tapşırığını yerinə yetirən kimi öz-özünə pozulur. Üçüncü qrup üsulların yollarından biri də qanuni istifadəçinin fayllarına və məlumatlarına qoruyucu funksiyaların zəif yerlərindən istifadə etməklə daxil olmaqdır. Məsələn, sistem sınırkən açıq qalmış fayllara girmək üçün şərait yaranır. Şəbəkə pozularkən onu düzəltmək üçün hər bir kompyuter mərkəzində xüsusi proqram olur, onun cinayət törədənlərin əlinə düşməsi yolverilməz omlalıdır.

Sual 96. Kompyuter informasiyasına qanunsuz daxil olma cinayətlərinin internet şəbəkəsində qalan izlər vasitəsilə müəyyən edilməsi.

Cavab:

- firma-provayder barədə məlumatlar;
- provayderdə olan xüsusi loq-fayl vasitəsilə cinayətkarın nə vaxt şəbəkəyə girməsini və nə qədər şəbəkədə qalmasını müəyyən etmək olur;

- provayderlə əlaqə saxlayan telefon nömrəsi vasitəsilə, ona görə də bütün provayderlərin avtomatik olaraq telefon nömrələrinin qeydə alınmasını təmin etmək vacibdir;
- hər hansı bir kompyuterdən internetə girmək barədə protokol: o avtomatik olaraq bütün kompyuterlərdə aparılır, loq-faylla protokolun üst-üstə düşməsi əvəzənməz sübutdur;
- elektron poçtadan istifadə edən şəxslər barədə məlumatlar (soyadı, adı, atasının adı, doğum vaxtı və yeri, yaşayış və iş yerləri və s.);
- internet vasitəsilə aparılan danışıqlar böyük əhəmiyyət kəsb edir, çünki onların məzmunu avtomatik müvəqqəti fayllarda qalır, silinsə də danışıqları hissəvi də olsa bərpa etmək olur.

Sual 97. Kompyuter informasiyasına qanunsuz daxil olma cinayətləri üzrə hadisə yerinə baxışın xüsusiyyətləri

Cavab:

- hadisə yerində olan mövcud şəraiti qeydə almaq;
- hadisə yerində olan texniki vasitələrə, sistemə hər hansı bir şəxsin düşməsinin qarşısını almaq üçün tədbirlər görmək;
- baxış keçirilən yerdə olan kompyuterlərin lokal hesablayıcı sistemə qoşulub-qoşulmamasını müəyyən etmək;
- baxış keçirilən yerdə olan kompyuterlərin digər otaqlarda olan vasitələrlə, hesablayıcı texnika ilə qoşulmasını yoxlamaq;

- kompyuterin telefona və ya teletayp sisteminə qoşulmasını yoxlamaq;
- EHM - proqramlar yüklənibmi, yüklənibsə hansı proqramlardır.

Baxışın işçi mərhələsində hər bir obyekt ayrı-ayrılıqda tədqiq olunmalıdır. Mütəxəsis kompyuter disklərində olan məlumatlara baxıb, analiz aparmalı, lazım gələrsə silinmiş faylları bərpa etməlidir. Baxış keçirərkən kompyuter texnikasının və maqnit daşıyıcılığının üzərində zədələrin olub-olmamasını müəyyən etmək kifayət deyil, onların qapı və pəncərələrin, həm də bağlayıcı qurğuların vəziyyətini yoxlayıb qeyd etmək lazımdır. Baxış zamanı kompyuterin bütün hissələrinin necə yerləşməsi, onların hissələrinin bir-birinə nisbətən vəziyyəti, modelin nömrəsi, hər bir detalın seriya nömrələri, mühasibatlıq tərəfindən qoyulan inventar nömrələri, fabrik yarlıqlarında olan digər məlumatlar protokolda qeyd edilməlidir.

Əgər kompyuterlər götürülürsə, onlarla işləmiş şəbəkədən istifadə edən əməkdaşların adlarını, parollarını öyrənmək vacibdir. Kompyuterlərin hamısı, maqnit daşıyıcıları, işçilərin qaralama yazıları götürülməlidir. Həmin kompyuterlərdə işləyən bütün şəxslərin, onlara xidmət göstərən təmir edənlərin, proqramlar hazırlayanların və s. mütəxəsislərin pasport qeydləri, ünvanları və daimi yaşadıkları yerləri göstərməklə siyahıları tərtib olunub götürülməlidir.

Sual 98. Korrupsiya xarakterli cinayətlərin kriminalistik xarakteristikası

Cavab:

- cinayətkar qəsdin predmeti haqqında məlumatlar;
- cinayətin törədildiyi mühit haqqında məlumatlar;
- cinayətkarın şəxsiyyəti haqqında məlumatlar (cins, yaş, təhsil, iştirak etdiyi cinayətkar qrupun tipik tərkibi, qrupda mövcud qarşılıqlı əlaqə sxemi və s.);
- korrupsiya əməllərinin törədilməsi zamanı cinayətkar davranışın tipik motivasiyası və məqsədi;
- cinayətə hazırlıq və onun törədilməsi üzrə tipik üsullar, cinayət izlərinin və vasitələrinin gizlədilməsi üsulları;
- cinayətin törədilməsinin tipik halları haqqında məlumatlar: şərait, vaxt, yer və s.;
- cinayətin törədilməsi izləri;
- cinayətin istintaqının başlanğıc mərhələsində ilkin informasiyanın ümumi, məcmu halda xarakteristikası.

Sual 99. Korrupsiyaya xarakterli cinayətlərin araşdırılmasında müəyyən edilməli hallar**Cavab:**

- cinayət törədilməsi yeri, vaxtı, şəraiti və növü;
- cinayət törədilməsi üsulu (daha çox törədilmiş cinayət növündən asılıdır) ;
- cinayət qəsdinin predmeti ;
- cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın və maddi aktivlərin müəyyən edilməsi ;

- korrupsiya əməllərinin törədilməsi zamanı cinayətkar davranışın motivasiyası və məqsədi;
- cinayətdə iştirak edən şəxslərin dairəsi və törədilmiş cinayətdə hər birinin rolu;
- cinayətin maddi izləri;
- məsuliyyəti ağırlaşdıran və yüngülləşdirən hallar;
- cinayətin törədilməsinin səbəb və şəraitinin müəyyən edilməsi.

Sual 100. Korrupsiyaya xarakterli cinayətlər üzrə istintaq şəraitləri

Cavab: *1-ci istintaq şəraiti: cinayət hüquq mühafizə orqanları tərəfindən aşkar edilmişdir.*

Əksər hallarda sübutedic materiallar kifayət qədər olduğundan cinayət işinə dərhal başlanılır. Lakin bəzi hallarda sübutedic materiallar kifayət qədər olmadığından bir sıra yoxlama tədbirlərinin həyata keçirilməsinə zərurət yaranır.

2-ci istintaq şəraiti: korrupsiya faktları ilə bağlı məlumatlar ƏAF orqanları tərəfindən daxil ola bilər.

Belə bir şəraitdə istintaq orqanları ilə əməliyyat axtarış orqanları arasında sıx əlaqə olmalıdır. Bu istintaq şəraiti öz mürəkkəbliyi ilə seçilir. Həmin mürəkkəbliyin ondan ibarətdir ki, ƏAF nəticəsində əldə edilmiş məlumatları tam realizə edərək mümkün olmur. Bu baxımdan müstəntiqin əməliyyat orqanları ilə sıx əlaqəsi vacib şərtlərdən sayılır. *3-cü istintaq şəraiti: məlumat audit və digər maliyyə yoxlamaları əsasında daxil olmuşdur.*

İSTİFADƏ EDİLMİŞ Ə D Ə B İ Y Y A T

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası
2. Polis haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu
3. “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2004.
4. “Azərbaycan Respublikasında dövlət daktiloskopik qeydiyyatı” haqqında 22 fevral 2000-ci il tarixli qanunu.
5. Azərbaycan Respublikası “Dövlət məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti haqqında” 18 noyabr 2001-ci il tarixli Qanunu.
6. Azərbaycan Respublikası 18 iyun 1999-cu il tarixli Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı mübarizə haqqında Qanunu.
7. Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında qanun. Bakı, 2004.
8. Azərbaycan Respublikasının NK-nin 31 may 2000-ci il tarixli 96 №-li Müsadirə edilmiş narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların məhv edilməsi qaydasının təsdiq edilməsi barədə qərarı.
9. Azərbaycan Respublikası CPM. Bakı, 2000.
10. Kriminalistika: Ali məktəblər üçün dərslik. Prof. K.Q.Sarıcalinskayanın redaktəsi ilə. Bakı, 1999.
11. Sarıcalinskaya K.Q., Cavadov F.M., Mahmudov A.M., Əliyev B.Ə. “Məhkəmə ekspertizası” dərs vəsaiti. Bakı, 2003.
12. Mahmudov A.M., Əliyev B.Ə. Kriminalistika: Sxəmlər, şərhlər, terminlər. Tədris-metodik vəsait. Bakı, “Qanun”, 2003.
13. Kriminalistik texnika. Bakı, 2006.
14. Kriminalistika mühazirələr toplusu. Bakı, 2007.
15. Müəlliflər kollektivi. Kriminalistik metodika. Dərs vəsaiti, Bakı, 2010.
16. A.M.Mahmudov, Ə.Ə.Allahverdiyev Ş.Ş.Abdurahmanov, R.M. İsaqov. Hadisə yerinə baxış Tədris metodik vəsait. Bakı, 2009.
17. Süleymanov C.İ., Mahmudov A.M., Abdullayev S.Ə., İbtidai istintaq mərhələsində təqsirləndirilən şəxsin dindirilməsi taktikası. Bakı, 2009.
18. Kriminalistika. Təcrübə dərslərinin keçirilməsi üçün tədris-metodik vəsait. Bakı 2010.

19. Səfiyeva C.İ. Məhkəmə trasoloji ekspertizaların icraatında kriminalistik əhəmiyyətli izlərdən istifadənin və onların tədqiqinin nəzəri əsasları. Bakı, 2002.
20. Mahmudov A.M. İstintaq şəraiti və onun qiymətləndirilməsi. DİN-in Məlumat Bülleteni, № 1, Bakı, 2002.
21. Allahverdiyev Ə.Ə. Adam öldürmə cinayətlərinin istintaqının bəzi xüsusiyyətləri. Qanun jurnalı, № 1, Bakı, 2003.
22. Allahverdiyev Ə.Ə. Hadisə yerində meyitə baxışın taktiki xüsusiyyətləri. DİN-in Məlumat Bülleteni, №3, Bakı, 2007.
23. Allahverdiyev Ə.Ə. Dələduzluq cinayətlərinin kriminalistik xarakteristikası. DİN-in Məlumat Bülleteni, № 2, Bakı , 2008
24. Abdurahmanov Ş.Ş. Quldurluq cinayətlərinin araşdırılmasında integrativ kriminalistik taktikanın tətbiqi prolemləri. Qanun jurnalı № 2, Bakı, 2010.
25. Əliyev B.Ə. Terror aksiyaları ilə əlaqədar hadisə yerinə baxışın taktiki xüsusiyyətləri. Qanunçuluq № 4, Bakı, 2001.
26. Əliyev B.Ə. Terrorizmə qarşı mübarizədə İnterpolun rolu. Qanun jurnalı, №11-12, Bakı, 2001.
27. Qasimov S. «İstintaq fərziyyələrinin mahiyyəti və funksiyaları», «Qanunçuluq» jurnalı №12.1996.
28. M.Səlimov, P.Məmmədov, S.Məmmədov Hadisə yerinə baxış zamanı audio-videoyazı, foto və kino çəkilişlərin tətbiqi prosesində insan hüquqlarının qorunması. Bakı,2009.
29. Allahverdiyev.Ə. Azərbaycan Respublikasında kriminalistikanın inkişaf tarixi. DİN-in Məlumat Bülleteni, № 4, Bakı,2001.
30. İsaqov R.M. Kriminalistik texnika sistemində rəqəmsal fotosəkilçəkmə. DİN-in məlumat bülleteni №1. Bakı 2010.